

Årsberetning 2019
Landdistrikternes Fællesråd

Nye begyndelser rummer nye muligheder

LANDDISTRIKTERNES
FÆLLESRÅD

Medlemmer

A-medlemmer

Landsdækkende organisationer

4H
 Danske Rederier
 Landbrug & Fødevarer
 COOP
 DSK
 DGI
 SMVDanmark
 LandboUngdom
 Danmarks Apotekerforening
 Dansk Friskoleforening
 Landsforeningen for Landboturisme
 Forenet Kredit

B-medlemmer

Kommuner

Aabenraa Kommune
 Aalborg Kommune
 Assens Kommune
 Billund Kommune
 Brønderslev Kommune
 Esbjerg Kommune
 Faaborg-Midtfyn Kommune
 Fanø Kommune
 Favrskov Kommune
 Faxe Kommune
 Frederikshavn Kommune
 Guldborgsund Kommune
 Haderslev Kommune
 Hedensted Kommune
 Herning Kommune
 Hjørring Kommune
 Holbæk Kommune
 Holstebro Kommune
 Ikast-Brande Kommune
 Jammerbugt Kommune
 Kalundborg Kommune
 Lemvig Kommune
 Langeland Kommune
 Lejre Kommune
 Lolland Kommune

Læsø Kommune

Mariagerfjord Kommune
 Morsø Kommune
 Norddjurs Kommune
 Nordfyns Kommune
 Nyborg Kommune
 Næstved Kommune
 Odder Kommune
 Odsherred Kommune
 Randers Kommune
 Rebild Kommune
 Ringkøbing-Skjern Kommune
 Ringsted Kommune
 Samsø Kommune
 Silkeborg Kommune
 Skive Kommune
 Slagelse Kommune
 Struer Kommune
 Svendborg Kommune
 Syddjurs Kommune
 Sønderborg Kommune
 Thisted Kommune
 Tønder Kommune
 Varde Kommune
 Vejen Kommune
 Vejle Kommune
 Vesthimmerlands Kommune
 Viborg Kommune
 Vordingborg Kommune
 Ærø Kommune

Regioner

Region Midtjylland
 Region Syddanmark

C-medlemmer

Civilsamfundsorganiseringer på kommunalt niveau

Fynsland
 Landsbyforum Ringsted
 Landsbygruppen Thy
 Sønderborg Landsbyforum
 Viborg Landsby-sammenslutning

D-medlemmer

Lokale aktionsgrupper (LAG/FLAG)

LAG Skive-Viborg
 LAG Lemvig-Ringkøbing-Skjern
 LAG NORD
 LAG SØM
 LAG Fanø-Varde
 LAG/FLAG Småøerne
 LAG Sydsjælland
 LAG/FLAG Bornholm
 LAG/FLAG MANK
 LAG/FLAG Thy-Mors
 LAG Vejen-Billund
 LAG Randers-Favrskov
 LAG Midt-Nordvestsjælland
 LAG/FLAG Djursland
 LAG Ikast-Brande
 LAG Himmerland
 LAG Sønderborg-Aabenraa
 LAG Lolland-Falster
 Landudvikling Slagelse
 LAG/FLAG Halsnæs-Gribskov
 Udvikling Stevns
 LAG Haderslev-Tønder
 FLAG Nord
 LAG/FLAG LLSÆ
 LAG Odder-Hedensted
 LAG Jammerbugt/Vesthimmerland

E-medlemmer

Landsbyer

Et større antal lokalråd, landsbylaug, borgerforeninger og lignende.

Indhold

Medlemmer.....	2
Formandens forord: Forandring sker gennem handling.....	4
På sekretariatets vegne: En ny begyndelse i Odder.....	8
Et overblik – strategi, organisering og opgaver	10
Fem veje til et Danmark, der hænger sammen	12
Landdistrikterne og den grønne omstilling	14
Hovedaktiviteter og indsatser 2019.....	16
Politisk interessevaretagelse.....	18
Projekter og tværgående indsatser	28
Fire spørgsmål til erhvervsminister Simon Kollerup.....	32
Interview med medlemmer.....	36
Friskolerne	36
LAG Midt- og Nordvestsjælland	38
Fynsland	40
Ringkøbing-Skjern Kommune.....	42
Medlemmerne får ordet.....	44
Syddjurs Kommune	46
Svendborg Kommune.....	50
Guldborgsund Kommune.....	54
Samsø Kommune.....	58
#viudviklerpålandet.....	62
Gedsted Mejeri.....	64
Holy Bean.....	68
Økonomi.....	72
Udvikling i aktiviteter og økonomiske forhold.....	72
Resultatopgørelse	73

Formandens forord:

Forandring sker gennem handling

Hvordan gør man status over året, der gik? Skal man fokusere på sejre eller nederlag, nye udfordringer eller nye muligheder?

I mit perspektiv bør man forsøge at samle delene til ét hele. Man bør skabe en fortælling, der rummer både det glædelige og det nedslående. Succeserne og udfordringerne. For sådan er virkeligheden. Også i landdistrikterne.

Dette år vil for altid blive husket som året, hvor coronavirussen blæste ind over landet. Epidemien har påvirket alt og alle. Selvfølgelig også landdistrikterne. I skrivende stund er det op til tiden at vise, hvor stort et aftryk, virussen efterlader. Men den vil uden tvivl sætte sit præg på landdistrikterne og Landdistrikternes Fællesråd gennem hele 2020.

Året, der er gået, har været præget af nye begyndelser.

I år 2019 fik Danmark en ny regering, som allerede i valgkampen fremsatte store løfter til de danske landdistrikter. En regering, som på første side i sit såkaldte forståelsespapir varsler et opgør med centraliseringen af Danmark. En regering, hvis erhvervsminister har indgydt håb i det decentrale Danmark, ikke alene fordi han som indfødt Thybo har landdistrikterne i blodet, men fordi han ved sin tiltrædelse udråbte landdistrikternes rammevilkår som et hovedfokus og satte handling bag ordene, da han tilførte flere midler til LAG-ordningen. I starten af maj fik vi langt om længe en udligningsreform. Med den har vi taget et vigtigt skridt i retning af et Danmark i bedre balance, om end nogle kommuner stadig står over for store udfordringer.

»Så langt så godt. Men vi er slet ikke i mål«

Meget er blevet lovet i det forgangne år, ikke mindst i valgkampen. De første tiltag er iværksat, men vi har stadig til gode at se regeringen levere på alle løfterne til landdistrikterne. I Landdistrikternes Fællesråd vil vi fortsætte med at minde regeringen om sine løfter.

For de danske landdistrikter anno 2020 kæmper stadig med problemstillinger, der udgør barrierer for at kunne leve et fuldt liv i hele Danmark. Hele Danmark er langt fra løftet ind i den digitale fremtid, når der stadig findes lokalområder, hvor internettets langsommelighed spænder ben for virksomhedsdrift, nye arbejdspladser og altafgørende bosætning. Derudover har vi stadig ikke knækket koden til, hvordan vi bryder uligheden i sundhed landet over eller skaber et stærkt, decentralt uddannelsesnetværk i hele Danmark - også uden for de største byer. Vi har også stadig til gode at se de næste skridt i flytningerne af statslige arbejdspladser. Ligesom det i flere områder landet over stadig er en udfordring med erhvervsudvikling og mobilitet.

Dette er et udpluk - jeg kunne nævne mange flere udfordringer for erhvervsliv og bosætning rundt om i landet.

Men de danske landdistrikter anno 2020 rummer også enorme muligheder og succeser. Rundt om i lokalsamfundene blomstrer virkelysten og idérigdommen båret frem af lokal handlekraft. I landdistrikterne sidder man ikke og venter på, at udviklingen og mulighederne kommer til en, man skaber dem selv.

Omdrejningspunktet i det lokale udviklingsarbejde har til alle tider været de stærke entreprenante ildsjæle og frivillige. Det er dem, der gør forskellen for flere tusinde lokalsamfund og landsbyer landet over. Hver og en viser de os, at ting rykker sig, når man løfter i folk.

Ildsjælenes virkelyst skaber ikke alene glæde og nye fællesskaber, de skaber også arbejdspladser derude. Det vidner ikke mindst LAG'ernes arbejde om. Derfor har vi valgt at sætte fokus på resultaterne af de uundværlige LAG'ere i vores nye serie #viudviklerpålandet, som du kan læse et udpluk af i denne årsberetning.

»Med nye begyndelser opstår nye muligheder«

Ved årsskiftet lukkede vi døren til et årti. På Christiansborg tog man afsked med 10'erne ved at vedtage en bindende klimalov med et bredt flertal i Folketinget. Den 1. januar tog vi derfor hul på et nyt årti, som uundgåeligt bliver klimats og den grønne omstillings årti.

For landdistrikterne er det afgørende, at det kommende årti bliver brugt til at gøre den grønne omstilling til en succeshistorie på landet. Skal det lykkes, er det helt afgørende at skrue op for landdistrikternes handlekraft og virkelyst i årene, der kommer.

Den grønne omstilling rummer muligheder for landdistrikterne, men den indebærer også udfordringer for livet på landet. Tag bare fremtidens vedvarende energiproduktion: Ingen har lyst til at bo med en vindmøllepark i baghaven, ikke desto mindre kommer landdistrikterne til at lægge jord til de enorme energianlæg, der skal male hele Danmark grøn. Det er bare ét eksempel på den iboende dobbelthed i den grønne omstilling.

Én ting er sikkert; om vi bor i storbyen eller på landet, kommer den grønne omstilling til at forandre vores levevis radikalt. Derfor kræver det inddragelse, kompromisser og velvilje fra alle parter at gøre den grønne omstilling til en succesfortælling.

Men jeg vil gerne slå fast, at den grønne omstilling kan blive en succes for landdistrikterne.

Alle os i landdistrikterne har meget at byde ind med. Landdistrikterne er en del af løsningerne og skal være klar til at levere på dem. Derfor skal vi spille med frem for imod den grønne omstilling. Vi har selv et ansvar for at forløse de muligheder, en omstilling af samfundet tilbyder os.

Gør vi det, kan den grønne omstilling sætte gang i en helt ny udviklingsbølge på landet. Grønne arbejdspladser, en bæredygtig grøn infrastruktur, nye bæredygtige livs- og boformer, grøn strømproduktion samt en bæredygtig landfornylelse. I landdistrikterne må både landbrug, industri, lokalsamfund og kommuner stå sammen og spille ind med løsninger på omstillingen.

Til gengæld vil vi høres og inddrages i de politiske beslutninger.

I denne årsberetning har vi givet ordet til en række af de aktører i landdistrikterne, som allerede nu er i gang med at udvikle og forløse de muligheder, der ligger i den grønne omstilling.

Nye begyndelser rummer nye muligheder. Lad os sammen sørge for, at det kommende årti og den grønne omstilling forbliver en mulighed, ikke en barriere for et Danmark i balance.

Tak for samarbejdet og god læselyst!

Steffen Damsgård,
formand for Landdistrikternes Fællesråd

På sekretariatets vegne:

En ny begyndelse i Odder

Dette år har vi taget hul på et nyt kapitel i Landdistrikternes Fællesråds historie. Vores hovedkontor er nemlig rykket ud af det tidligere rådhus, Roberthus, i Egtved til nye lokaler i Odder, mens projektaktiviteter og vores nyetablerede Videncenter for Landdistrikter udfylder rammerne i Egtved. Samtidig har vi både sagt farvel til medarbejdere og budt velkommen til en række nye.

Alt i alt en ny begyndelse for Landdistrikternes Fællesråds sekretariat.

Det var også nye tider hos møbelvirksomheden Randers Møbler tilbage i 1990, da virksomheden opførte en ny administrationsbygning og dertilhørende showroom som 50 års jubilæumsgave til sig selv. Og bygningen, der er tegnet af arkitekterne Friis og Moltke, fik efter møbelfabrikens salg i 2012 endnu en ny begyndelse som ramme for et kontorfællesskab. Et kontorfællesskab, der nu også huser Landdistrikternes Fællesråds daglige sekretariat.

Bygningen på hjørnet af Rude Havvej og Rådhusgade fortæller en lang historie om en familieejet virksomhed med rødderne solidt plantet i landdistrikterne. Det er rammer, som vi ikke alene identificerer os med, de tjener også som en daglig påmindelse om det arbejde, vi forsøger at fremme politisk hver eneste dag. Nemlig at fremtidssikre landdistrikterne gennem ikke mindst et velfungerende lokalt baseret erhvervsliv. Derfor sætter alle vi i sekretariatet stor pris på de nye omgivelser, som vi er begyndt at finde os til rette i.

Apropos nye begyndelser har det for mig personligt været et helt særligt år.

Som nytiltrådt sekretariatschef i Landdistrikternes Fællesråd har jeg skiftet rolle fra som næstformand at agere politisk på landdistrikternes vegne til at stå i spidsen for organisationen og udstikke retningen for dens videre udvikling. Det er en kæmpemæssig udfordring, som jeg dagligt glæder mig over at have taget op. Ikke mindst fordi jeg i vores sekretariat er omgivet af et ekstremt stærkt hold af dedikerede medarbejdere, som har hver sit speciale, men formår at spille hinanden bedre.

»I Landdistrikternes Fællesråd er vi i gang med at fremtidssikre os selv«

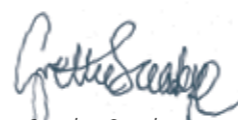
Det kan godt være, vores sekretariat er lille, men sammen er vi ualmindeligt stærke. Dét er til stor gavn for vores fælles sag: At skabe et stærkt decentralt Danmark, så det er muligt at leve og bo i alle egne af landet.

I Landdistrikternes Fællesråd er vi i gang med at fremtidssikre os selv – både hvad angår kompetencer og økonomi. I den forbindelse er det vigtigt for mig at understrege, at vi med flytningen til den gamle møbelvirksomhed i Odder ikke siger farvel til Roberthus i Egtved. I februar lagde det tidligere rådhus lokaler til et udlig-ningsstopmøde afholdt af Landdistrikternes Fællesråd, ligesom Videncenter for Landdistrikter allerede har taget Roberthus i besiddelse.

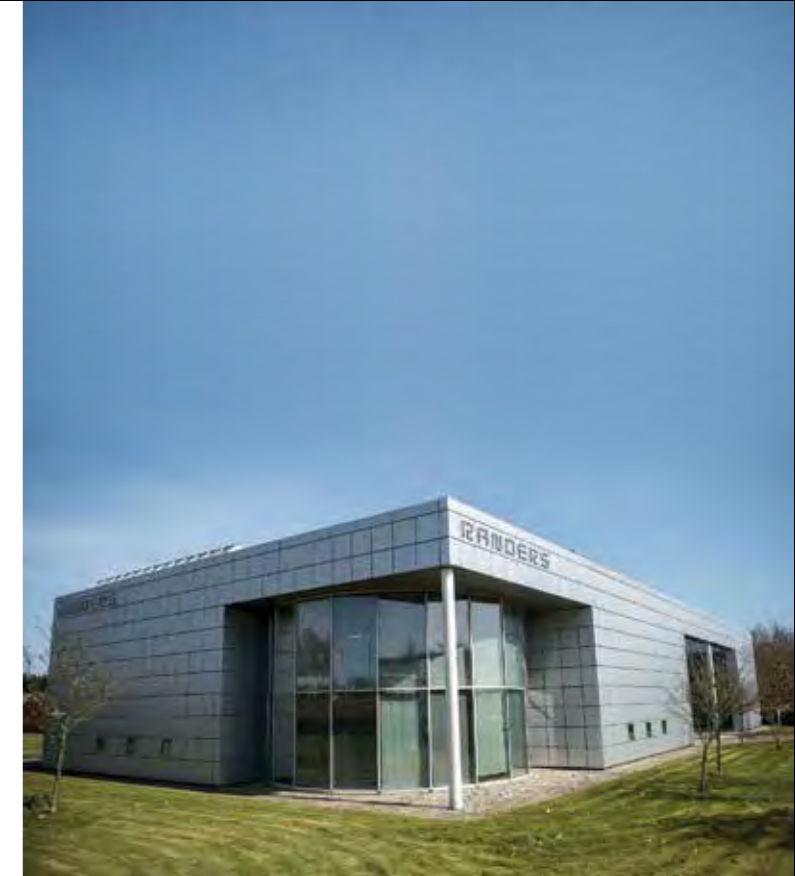
Vores tilstedeværelse i Egtved er i den grad ikke fortid, men en del af fremtiden.

Tak fordi jeg må være med til at tegne fremtidens linjer for Landdistrikternes Fællesråd!

På sekretariatets vegne,

Grethe Saabye,
sekretariatschef i Landdistrikternes Fællesråd

Et overblik

– strategi, organisering og opgaver

Kort om Landdistrikternes Fællesråd

Landdistrikternes Fællesråd er en almennyttig, partipolitisk neutral interesseorganisation, der varetager fælles opgaver og interesser for landdistrikter og yderområder. Fællesrådet arbejder for at skabe bedre rammevilkår uden for de største byer.

Landdistrikternes Fællesråd anses som den overordnede landdistriktsorganisation i Danmark og er praktisk ekspert i at samle, dele og kommunikere viden og erfaring til gavn for Danmarks landdistrikter. Medlemmerne er

landsdækkende foreninger og organisationer, kommuner, regioner, lokale aktionsgrupper (LAG/FLAG), landdistriktsråd, landsbyer og enkeltpersoner, der deler Landdistrikternes Fællesråds vision.

Kerneopgaver

Landdistrikternes Fællesråd har tre kerneopgaver

- 1) Udvikling af landdistrikterne
- 2) Information om landdistrikternes udviklingsmuligheder og -vilkår
- 3) National sparring.

Mission

Vores mission er at være praktisk ekspert i at samle, dele og kommunikere viden og erfaring til gavn for landdistrikter.

Vision

Vi arbejder med udgangspunkt i det decentrale Danmark for skabe et land i balance, hvor alle dele er præget af vækst og udvikling. Der skal være gode rammevilkår for erhverv og jobskabelse samt gode muligheder for at bo og leve i hele landet.

5 Strategiske målsætninger

Landdistrikternes Fællesråd har fem strategiske målsætninger, der er samlet i en fempunktsplan. Denne plan udstikker retningen for fællesrådets arbejde. Fempunktsplanen er afsættet, når Landdistrikternes Fællesråd forsøger at påvirke de politiske beslutningsprocesser på en måde, som tilgodeser et Danmark, der hænger sammen.

Lidt historie

Landdistrikternes Fællesråd blev dannet i 1997. Stifterne var Komité for Landsbyer og Landdistrikter, Landsforeningen af Landsbysamfund og foreningen Landsbyerne i Danmark. Baggrunden var en generel interesse, herunder fra Indenrigsministeriets side, for en fællesrepræsentation. Thorkild Ljørring Pedersen var formand for fællesrådet i flere år. Efter ham fulgte Lone Andersen, nuværende viceformand i Landbrug & Fødevarer, mens formanden nu er Steffen Damsgaard.

Bindeled mellem borgere og beslutningstagere

Landdistrikternes Fællesråd ønsker at være bindeled mellem beslutningstagere og borgere med interesse i landdistrikternes udvikling. Som samarbejdspartner for beslutningstagere vil Landdistrikternes Fællesråd være en naturlig part i lov- og regelarbejdet omkring rammevilkår i landdistrikter og yderområder samt være repræsenteret i relevante kommissioner og udvalg. Fællesrådet ønsker tillige at være en foretrukken samarbejdspartner blandt en mangfoldig og voksende gruppe af organisationer, virksomheder, offentlige instanser, foreninger og landsbyer, som vil opleve nytteværdi af medlemskab.

Organisering

Landdistrikternes Fællesråd ledes af en bestyrelse med repræsentanter valgt fra alle medlemskategorier, hvor formand Steffen Damsgaard, suppleret af næstformand Anders Brandt, står for den daglige politiske ledelse. Betjeningen af bestyrelsen og udførelsen af de daglige opgaver varetages af sekretariatet, der er beliggende i Odder. Sekretariatet, som bl.a. udfører opgaver inden for administration, presse, politikudvikling og projekter, ledes af sekretariatschef Grethe Saabye. Derudover har Landdistrikternes Fællesråd etableret Videncenter for Landdistrikter, der har til huse i Egtved.

Fem veje til et Danmark, der hænger sammen

1. Gode muligheder for at bo og leve i hele Danmark

Landdistrikternes Fællesråd arbejder for at sikre en positiv udvikling i alle dele af landet med optimale rammer og forhold for bosætning i landdistrikterne. En del af arbejdet består i at italesætte behovet for:

- Bedre finansieringsmuligheder for boliger
- Kollektiv varmforsyning ved at fastholde grundtilskud til fjernvarmeværker samt sikre fortsat mulighed for kommunegarantier
- Gode økonomiske rammer for landdistriktskommuner
- Flere midler til landsbyfornyelse, områdefornyelse og nedrivning i de mindre byer
- En planlov med bedre muligheder for omplacering af boliger i det åbne land, omdannelseslandsbyer og multifunktionel jordfordeling
- En lempelse af visse regler i forhold til eksisterende boliger og anlæg i klitfrednings- og strandbeskyttelseslinjen

2. Bedre rammevilkår for erhvervslivet og flere arbejdspladser i landdistrikterne

Landdistrikternes Fællesråd arbejder for at skabe bedre rammevilkår for iværksættere og de erhverv, der fylder meget i landdistrikterne ved at italesætte behovet for:

- Bedre rammer for landbrugs- og fødevarerproduktion
- Videreførelse af og flere midler til Landdistriktsvækstpilotordningen
- Bedre finansieringsmuligheder til investering i og udvidelse af erhvervsejendomme
- Et stærkere iværksætttermiljø i landdistrikterne
- Bedre rammevilkår for sektoren omkring produktion af vedvarende energi
- Bedre vækstmuligheder for Det Blå Danmark
- Flere midler til LAG- og FLAG-ordningerne
- Et stærkere turismegrundlag i landdistrikterne
- En bedre balance i fordelingen af statslige arbejdspladser

Verdensmål:

Verdensmål:

3. En sammenhængende infrastruktur, der binder landet bedre sammen

Landdistrikternes Fællesråd arbejder for at styrke infrastrukturen, herunder også den digitale infrastruktur i landdistrikterne ved at italesætte behovet for:

- Udrulning af hurtigere mobil- og bredbåndsforbindelse i alle landets egne
- Udvikling af det overordnede vejnet og havnene
- Lavere færgetakster og implementering af den trafikale ligestilling
- Bedre mobilitet i landdistrikterne
- En veludbygget offentlig transport
- En småvejspulje, der skal opgradere de kommunale landeveje på landet
- Bedre muligheder for samkørsel og delebiler i landdistrikterne
- En pulje til fremme af cykelturisme og cyklisme i alle dele af landet

Verdensmål:

4. Flere uddannelsesmuligheder uden for de største byer

Landdistrikternes Fællesråd arbejder for at styrke de nære tilbud som grundskoler og ungdomsuddannelser samt en mere decentral uddannelsesstruktur i forhold til videregående uddannelser ved at italesætte behovet for:

- Bedre rammer for voksen- og efteruddannelse i landdistrikterne
- Gode rammevilkår for lokale grundskoler og ungdomsuddannelser
- En revision af taxametersystemet og øget grund- og udkantstilskud til ungdomsuddannelser
- Ligestilling af institutioner, herunder i forbindelse med fusioner
- Kapacitetsloft og elevfordeling på ungdomsuddannelserne
- En efterspørgselsdrevet dimensionering, der kan øge søgningen til institutioner i landdistrikterne
- Flere decentrale videregående uddannelser i landdistrikterne

Verdensmål:

5. Tryghed og lighed i sundhedsvæsenet, uanset postnummer

Landdistrikternes Fællesråd arbejder for at sikre alle borgere lige adgang til sundhed og tryghed, der er præget af ensartet kvalitet. Det gør vi ved at italesætte behovet for:

- Lige adgang til sundhedstilbud, uanset postnummer
- Bedre forhold for og incitamenter til god lægedækning i landdistrikterne
- Bedre økonomiske rammer for apoteker udenfor de største byer
- Stærkere lokale sundhedshuse og akuthuse
- Politi i hele landet med etablering af nærpolitistationer i lokalområder

Verdensmål:

Landdistrikterne og den grønne omstilling

Lars Aagaard, Adm. direktør Dansk Energi

»70 pct. reduktion af drivhusgasser i 2030 betyder, at danskerne fremover kun må brænde cirka den halve mængde fossilt brændstof sammenlignet med i dag. Det vil forandre hverdagen for alle. Omstillingen vil være lettere for dem, som bor og arbejder i de større byer og tilsvarende lidt mere bøvlet for dem i landdistrikterne. Til gengæld vil den grønne omstilling være kilde til nye job og investeringer i landbruget, industrien og i sol og vindenergi. Her har landdistrikterne generelt meget at byde på.«

Ane Buch, Adm. direktør SMV Danmark

»Vi har dokumenteret, at SMV'erne gerne vil klimaet, men de er i tvivl om efterspørgslen på klimarigtige løsninger. Skal den grønne omstilling i landdistrikterne rykke, skal vi derfor øge incitamenter hos kunderne og vise SMV'er, hvordan de med konkrete tiltag kan gøre en grøn forskel.«

Søren Møller, formand Fremtidens bæredygtige landskaber, Collective Impact Realdania

»Landdistrikterne er primus motor i at udvikle efterspurte løsninger på klimaforandringer, tabet af biologisk mangfoldighed og produktion af fødevarer. Her kan vi trække på vores tradition for fælles løsninger og folkeoplysning til sikre lokal forankring og opbakning. Den proces skal være med til at gøre det bedre at bo og drive erhverv i vores landdistrikter. Det er de rammer og redskaber, en jordreform skal levere.«

Peter Plant, formand Torup Ting, landsbyen Torup

»Torup, Årets Landsby, har solfangere, solceller, delebiler, delecycler, deleværksted, tog til døren, en ny og en gammel bæredygtig bydel. For os består det grønne af holdninger i tillæg til tekniske løsninger. Vi folder det ud i 4 bæredygtigheds dimensioner: økologisk, økonomisk, socialt og kulturelt.«

Jacob K. Clasen, direktør Danske Rederier

»Stigende aktivitet på øerne har givet rederierne mulighed for at investere i klimaforbedringer. En ny elfærge til Fanø vil eksempelvis øge kapaciteten uden at øge CO₂-udledningen, og der er gode eksempler på effektivisering på eksisterende færges. Der er klart potentiale for endnu mere klimavenlig færgefart i fremtiden.«

Peder Christian Kirkegaard (V), borgmester i Skive Kommune

»I Skive Kommune har vi i fire årtier arbejdet med grønne energiløsninger, og vi bruger denne styrkeposition til at skabe erhvervsudvikling på Skiveegnen. Vi er i fuld gang med at etablere den grønne erhvervspark GreenLab Skive, hvor nye virksomheder nu skyder op og skaber vækst og arbejdspladser.«

Søren Hermansen, direktør Samsø Energiakademi

»Landdistrikterne leverer løsninger på klimakrisen. Lyt til det folkelige, styrk ejerskabet og skab en fremtid. Den ligger ikke i byerne, men skabes på landet – og med folkeligt engagement og kraft. Folket skal have ansvar og frihed til at deltage. Løsningerne er decentrale og den lokale skaberkraft besidder kreativitet og forståelse for forandring.«

Charlotte Riis Engelbrecht (S), formand for Udvalget for Landdistrikter, Natur og Fødevarer i Sønderborg Kommune

»Vi møder borgerne lokalt og informerer om, hvordan de kan energioptimere deres bolig til gavn for klima og privatøkonomi. Vi opfordrer til øget forbrug af lokale fødevarer og går foran ved at indføre det i kommunens egne køkkener. Med Center for Verdensmål kommer vi også til at vise, hvordan en familie kan leve bæredygtigt, og vi arbejder på bæredygtig turisme og sikring af drikkevand med skovrejsning i den kommende Naturpark Nordals.«

Hovedaktiviteter og indsatser i 2019

Landdistrikternes Fællesråd arbejder med landdistriktsudvikling på to niveauer. Et overordnet politisk niveau, der skal sikre bedre rammevilkår – og et borgernært niveau, som skal motivere de enkelte lokalsamfund til selv at skabe udvikling.

Vores hovedaktiviteter er derfor opdelt under henholdsvis politisk interessevaretagelse samt projekter, tværgående indsatser og formidling.

Politisk interessevaretagelse

Den politiske interessevaretagelse er koncentreret om at styrke grundlaget for, at borgere og virksomheder kan bo, leve og arbejde i alle dele af landet uanset postnummer. Det gør vi dels gennem en konkret politisk indsats overfor politikere og embedsmænd på Christiansborg og i ministerier og styrelser, dels ved en løbende informationsindsats for at sikre en bred folkelig opbakning og anerkendelse af landdistrikternes kvaliteter, muligheder og udfordringer.

Mobil- og bredbåndsdækning

Da regeringens finanslovsforslag for 2020 blev fremlagt, var der ikke afsat midler til en videreførelse af den statslige bredbåndspulje under Energistyrelsen, hvilket Landdistrikternes Fællesråd kritiserede.

Puljen til bredbånd blev oprettet i 2016 i bestræbelserne på at få bedre dækning til de adresser, hvor det kommercielle marked ikke kommer til at række. Dette har primært været adresser i landdistrikterne, hvor udrulningen har været eller er særligt omkostningsfuld. I 2017 kritiserede blandt andet Landdistrikternes Fællesråd puljen for at tildele flere millioner kroner til projekter i Region Hovedstaden, hvorimod projekter i landdistrikterne blev afvist. Sidenhen er der forekommet justeringer, så midlerne i højere grad øremærkes områder med markedssvigt, det vil sige i landzone og i land- og yderkommuner.

Efter Landdistrikternes Fællesråds kritik af den manglende videreførelse af puljen, igangsatte Energistyrelsen en evaluering af puljen, som beskrev puljen som »et nyttigt redskab«, der havde skabt »et tilfredsstillende resultat« i forhold til at styrke dækningen. På den baggrund besluttede regeringen at videreføre den statslige bredbåndspulje med 100 mio. kr. i finansloven for 2020.

De lokale aktionsgrupper (LAG/FLAG-ordningerne)

Tilbage i 2016 beskar den daværende Venstre-regering midlerne til de lokale aktionsgrupper fra 90 mio. kr. til 63 mio. kr. årligt. Landdistrikternes Fællesråd har siden da arbejdet for at skabe politisk forståelse for, at besparelserne bør tilbagerulles, så de lokale aktionsgrupper i højere grad kan støtte projekter, der fremmer en bæredygtig udvikling og skaber arbejdspladser i landdistrikterne.

De delegerede i Landdistrikternes Fællesråd besluttede på et ekstraordinært årsmøde i 2018 at oprette en ny medlemskategori for de lokale aktionsgrupper, hvorefter indsatsen blev intensiveret.

Under folketingsvalgkampen i 2019, hvor Landdistrikternes Fællesråd var på turné med en række partiledere, blev der skabt et bredt flertal for at styrke aktionsgrupperne økonomisk. Efter den socialdemokratiske regerings tiltrædelse sendte formanden for Landdistrikternes Fællesråd et brev til erhvervsminister Simon Kollerup, hvori han bl.a. opfordrede til at styrke de lokale aktionsgrupper i forbindelse med finansloven for 2020 samt i den kommende programperiode.

I forbindelse med finansloven for 2020 tilbagerullede regeringen besparelserne og øremærkede de ekstra 30 mio. kr. i 2020 til projekter, der fremmer bæredygtig udvikling og grøn omstilling i landdistrikterne.

Landdistriktspuljen

Rammerne for Landdistriktspuljen er fastsat i finansloven, og det fremgår her, at der afholdes udgifter til tilskud til forsøgsprojekter, som skal fremme erhvervsudvikling, service, bosætning samt lokale kultur- og fritidsaktiviteter i landdistrikterne og de små øsamfund.

Erhvervsstyrelsen modtog 190 ansøgninger om i alt mere end 56 mio. kr. til Landdistriktspuljens første runde i 2019, hvor der blev tildelt 11 mio. kr. Der er således tale om en samlet bevillingsgrad på ca. 26,8 pct. Den lave bevillingsgrad er formentlig også gældende for de efterfølgende ansøgningsrunder, hvilket betyder, at en forholdsvis stor grad af støtteegnede ansøgninger får afslag på støtte fra puljen grundet den økonomiske ramme.

Landdistrikternes Fællesråd har derfor arbejdet målrettet på at få erhvervsministeren til at arbejde for at tilføre flere midler til Landdistriktspuljen, f.eks. ved at undersøge om andre statslige puljer kan omprioriteres til fordel for Landdistriktspuljen - måske i forbindelse med regeringens arbejde med at sikre færre og større statslige puljer på de store velfærdsområder.

Sælgerpantebreve

På grund af manglende ejerskifter er der i en årrække ikke blevet foretaget de nødvendige investeringer, som kan sikre vækst og udvikling i landdistrikterne. Landdistrikternes Fællesråd har derfor arbejdet for at skabe øget omsætning af ejendomme i landområder, herunder sikre ejerskifte i små og mellemstore virksomheder og landbruget via sælgerpantebreve. Med finansloven for 2019 blev der afsat 70 mio. kr. til at indføre en sælgerpantebrevsmodel, ligesom der i slutningen af 2019 blev fremlagt en ny model for sælgerpantebreve, som gør det lettere at finansiere ejerskifte.

Uddannelser

I april 2019 fremlagde Landdistrikternes Fællesråd et uddannelsesudpil med syv veje til uddannelse i hele landet. I udspillet indgik bl.a. afskaffelse af omprioriteringsbidraget, forhøjelse af grund- og udkantstilskuddet og nedsættelse en ekspertgruppe.

Ungdomsuddannelser

Fremskrivninger viser, at økonomien på flere ungdomsuddannelser i de tyndt befolkede områder vil blive så presset, at de reelt risikerer at måtte lukke. Derfor foreslog fællesrådet bl.a. at omprioriteringsbidraget annulleres, samtidig med at grund- og udkantstilskuddet forhøjes og muligheden for kapacitetsloft bibeholdes. I forbindelse med Landdistrikternes Fællesråds årsmøde i 2019 tegnede der sig for første gang et politisk flertal for at afskaffe omprioriteringsbidraget for alle ungdomsuddannelser.

VUC

En række undervisningssteder for voksne, de såkaldte VUC-centre, har været lukningstruede bl.a. på grund af omprioriteringsbidrag, færre kursister og den nye ungdomsuddannelse FGU'en. Landdistrikternes Fællesråd har i samarbejde med kommunerne arbejdet målrettet for at sikre det nødvendige økonomiske grundlag for VUC'erne. Regeringen har efterfølgende imødekommet ønsket og lægger op til over de næste fire år at afsætte i alt 50 millioner kroner til lukningstruede VUC-afdelinger. Fællesrådet har fortsat fokus på området, hvor der stadig er behov for bedre økonomiske rammer, hvis VUC'erne skal overleve på sigt.

Videregående uddannelser

For unge, som flytter væk fra deres hjemkommune i landdistrikterne for at tage en videregående uddannelse, har afstanden, de flytter til uddannelsesstedet, en markant betydning for, om de er blandt den femtedel, der vender hjem igen, når eksamensbeviset er i hus. Samtidig er decentrale uddannelsesstilbud med til at styrke vækst og udvikling regionalt og lokalt.

Landdistrikternes Fællesråd foreslog derfor, at det decentrale grundtilskud for videregående uddannelser øges fra 2 mio. kr. til 4 mio. kr., og at begrænsningen på tilskud til maksimum seks uddannelsessteder fjernes. Derudover slog fællesrådet til lyd for, at dimensioneringsmodellen bør justeres med nye øvre grænser for optaget på en række videregående uddannelser, så grundlaget for at få flere nye studerende til de decentrale uddannelser forbedres.

Center for Landdistriktsforskning

Center for Landdistriktsforskning ved Syddansk Universitet i Esbjerg mistede fra 2018 en årlig bevilling på to millioner kroner, fordi den daværende regering konkurrenceudsatte forsknings- og informationsmidlerne under Erhvervsministeriets Landdistriktpulje.

En række aktører, heriblandt Landdistrikternes Fællesråd og borgmestrene i Varde, Tønder, Vejen, Fanø og Esbjerg kommuner, kritiserede dengang beslutningen og fik opbakning fra en samlet opposition, der med Socialdemokratiet i spidsen fremsatte et beslutningsforslag om at tilbageføre midlerne til forskningscenteret.

Efter folketingsvalget i 2019, hvor Socialdemokratiet blev regeringsparti, indgik erhvervsminister Simon Kollerup en aftale med Folketingets landdistriktsordførere fra Venstre, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Alternativet og Liberal Alliance om at sende 1,5 mio. kroner tilbage til Center for Landdistriktsforskning ved Syddansk Universitet

Det nære og sammenhængende sundhedsvæsen

Det er afgørende at sikre et nært og sammenhængende sundhedsvæsen med læge- og apoteksdækning i hele Danmark.

Sundhedsreformen

Den daværende regering fremlagde i 2019 et udspil til en sundhedsreform, der indeholdte mange gode elementer, men forslaget om at nedlægge regionsrådene var ikke et af dem. Landdistrikternes Fællesråd frygtede bl.a. demokratisk underskud som følge af den forslåede nedlæggelse af det folkevalgte niveau i regionerne. Det arbejdede Landdistrikternes Fællesråd imod. Efter folketingsvalget besluttede den nye regering ikke at nedlægge de demokratisk valgte regionsråd.

Ulighed i sundhed

DEFACTUM i Region Midtjylland udgav sammen med Landdistrikternes Fællesråd en analyse, der understregede, at der er store forskelle i sundhedstilstanden mellem socialt stærke og socialt svage landdistrikter. Fællesrådet pegede efterfølgende på behovet for at sikre en bedre lægedækning i hele landet samt behovet for at styrke en forbyggende og social indsats.

Apoteksdækning

I årets løb har Landdistrikternes Fællesråd også gjort det politiske system opmærksom på, at den nuværende økonomimodel for apotekdriften truer med at trække tæppet væk under landapotekerne, hvilket kan øge uligheden i adgangen til sundhed.

Småvejspuljen

Et bredt politisk flertal lægger op til investeringer i den danske infrastruktur. Og den politiske velvilje skal kunne mærkes i hele landet, mener Landdistrikternes Fællesråd. Derfor foreslog fællesrådet, at der etableres en 'Småvejspulje', som skal opgradere infrastrukturen på landet. Konkret lagde forslaget op til, at staten øremærker 500 mio. kr. over fem år til en pulje, som kommunerne kan søge og medfinansiere således, at de små veje uden for byerne opgraderes og udvides for én milliard kroner i alt. Forslaget mødte stor politisk opbakning, og fællesrådet arbejder videre frem mod den kommende infrastrukturplan.

Detailhandelsbestemmelserne

Den decentrale danske butikstruktur er udfordret af de senere års lempelser af detailhandelsbestemmelserne. Et af de elementer, som Landdistrikternes Fællesråd er bekymrede for og har gjort det politiske system opmærksom på, er muligheden for, at alle kommuner kan udvide og nyetablere eksternt beliggende aflastningscentre. I henhold til Erhvervsstyrelsens egen redegørelse fra november 2019 har planlægningen af såkaldte aflastningscentre taget fart. Der er alene i perioden fra 1. juli 2017 til 31. december 2018 udlagt mere end 500.000 nye butikskvadratmeter alene i aflastningsområderne.

Landdistrikternes Fællesråd mener, at aflastningscentre er negativt for udviklingen af bymidternes attraktivitet som mødested for detailhandel, restaurationer og caféer, kulturliv og offentlig service samt for en levende detailhandel også i de mindre byer og landdistrikter.

Strandbeskyttelseslinjen og kystnærhedszonen

Med strandbeskyttelsen må et areal som hovedregel ikke bebygges inden for 300 meter fra stranden, mens kystnærhedszonen som udgangspunkt hæmmer bebyggelse og anlæg i ca. 3 km ind i landet fra strandkanten.

Landdistrikternes Fællesråd mener, at der skal værnes om den danske natur, så fremtidige generationer også kan nyde de unikke danske kyster, men fællesrådet mener samtidig, det er vigtigt at være opmærksom på, at der er behov for yderligere udviklingsmuligheder inden for strandbeskyttelseslinjen og kystnærhedszonen. Landdistrikternes Fællesråd har derfor arbejdet målrettet for yderligere lempelser af planloven og lettere adgang til dispensationer. På baggrund af dialog med bl.a. Landdistrikternes Fællesråd ophævede miljøministeren i 2019 strandbeskyttelsen på 111 lokationer, så kommunerne får flere udviklingsmuligheder. Selvom det er et rigtig godt skridt i den rigtige retning, mener Landdistrikternes Fællesråd, at der er behov for, at flere områder bliver fritaget.

Klitfredningslinjen

Der må ikke ændres på klitfredede arealer, og det er ikke tilladt at opføre ny bebyggelse eller andre faste anlæg i klitterne, ligesom det heller ikke er tilladt at ændre anvendelsen af eksisterende bebyggelse i henhold til den nuværende lovgivning. Det er Kystdirektoratet, der er myndighed for klitfredningen, og der bliver kun givet dispensation i ganske særlige tilfælde på trods af, at loven er blevet lempet.

Landdistrikternes Fællesråd mener, at dispensationsmulighederne bør administreres efter en mere lempelig praksis, så dispensation kan gives, hvis det efter en konkret vurdering kan styrke turismeerhvervet, uden at det samlet set svækker de landskabelige, naturmæssige eller andre særlige forhold, der taler imod at meddele dispensation. Fællesrådet har bl.a. sammen med KL været i foretræde for Folketinget om sagen, ligesom det er blevet rejst over for såvel erhvervsministeren som miljøministeren.

Færgetakster

De høje færgepriser er en betalingsring omkring øerne og hæmmer dermed vækst og udvikling. Derfor har Landdistrikternes Fællesråd i en årække sammen med Sammenslutningen af Danske Småøer og ø-kommunerne Læsø, Samsø, Ærø, Fanø og Langeland arbejdet for at skabe politisk velvilje til at indføre trafikalt ligestilling i form af et landevejsprincip. Landevejsprincippet er et trafikpolitisk princip, der indebærer, at det skal koste det samme at sejle med færge som at køre en tilsvarende strækning i bil på landevejen.

Der er siden 2015 på baggrund af finanslovsbevillinger kommet takstnedsættelser, men landevejsprincippet er stadig ikke indført. Landdistrikternes Fællesråd har derfor arbejdet for, at der tilføres flere midler, og at ordningen evalueres før den planlagte evaluering i 2022.

By- og områdefornyelse

Det er afgørende at forbedre selve bygningsmassen samt arealerne mellem bygningerne uden for de store byer. Mens der i løbet af 80'erne og 90'erne blev brugt mange milliarder på at gennemføre byfornyelse i de større byer, herunder ca. 85 mia. kr. i hovedstaden, er der aldrig skabt den samme oprydning og forskønnelse af åbne bymiljøer i de mindre samfund. Landdistrikternes Fællesråd har derfor arbejdet for, at der skal afsættes markant flere midler til formålet i tråd med anbefalinger fra Udvalget for levedygtige landsbyer, der lagde op til, at der skulle afsættes minimum 330 mio. kr. årligt i en tiårig periode. Fællesrådet har bl.a. mødtes med boligministeren for at skabe politisk opmærksomhed om udfordringen.

Grænsehandel

Grænsehandel er stadig en stor udfordring for de mindre dagligvarebutikker i landdistrikterne, der hver dag går glip af stor omsætning grundet grænsehandel. Derfor har Landdistrikternes Fællesråd sammen med bl.a. De Samvirkende Købmænd arbejdet for at gøre opmærksom på behovet for at tilpasse moms og afgifter til tysk niveau for derved at skabe en større omsætning i dagligvarebutikker i Danmark. En større omsætning vil betyde flere moms- og afgiftskroner til statskassen samt fastholdelse af danske arbejdspladser i landdistrikterne.

Ejendomsmarked

Et sundt ejendomsmarked har stor betydning for både den enkelte families hverdag og fremtid samt landdistrikternes muligheder for vækst og arbejdspladser i lokalområdet. Derfor lancerede Finans Danmark og Landdistrikternes Fællesråd en række forslag, der skal styrke ejendomsmarkedet og understøtte en fortsat positiv udvikling i landdistrikterne. Blandt forslagene var lavere omkostninger ved tvangsauktioner af »billige« ejendomme, nedsættelse af kommunal medfinansiering ved nedrivning, udvidelse af BoligJobordningen til nedrivning med »grønt« incitament i landzoner, samt at personer i en begrænset periode kan få et ekstra befodringsfradrag, hvis de arbejder i yderområder. Forslagene blev drøftet i Folketinget og oversendt til regeringen mhp. det kommende landdistriktsudspil.

De kommunale udlignings- og tilskudsordninger

Gennem mange år har udligningssystemet på ingen måde levet op til intentionen om at sikre en nogenlunde ensartet service for borgerne, uanset hvor i landet de bor. Den svære økonomiske situation i landdistriktskommunerne har derfor svækket den borgernære kernevelfærd og allerede betydet lukning af skoler og daginstitutioner, ringere ældrepleje og dårligere infrastruktur. Landdistrikternes Fællesråd har derfor sammen med medlemskommunerne arbejdet målrettet for at sikre et fair grundlag under kernevelfærden i alle dele af landet. Fællesrådet har bl.a. taget initiativ til og deltaget i fælles opinionsindlæg, borgmesterhenvendelser og afholdt et topmøde, hvor emnet blev drøftet. Derudover har Landdistrikternes Fællesråd haft tæt kontakt med relevante politiske ordførere, social- og indenrigsministeren og erhvervsministeren. I 2020 blev en ny politisk aftale om en reform af udligningssystemet, som på mange parametre skaber bedre balance, vedtaget af et bredt flertal i Folketinget. Fællesrådet arbejder imidlertid videre på løbende at sikre, at kommunerne får bedre muligheder for at yde den service, borgerne har behov for.

Folketingsvalgkampen

Hele 49 procent af danskerne bakker ifølge en meningsmåling fra Norstat op om, at politikerne bør have mere fokus på at udvikle landdistrikterne, mens kun 16 procent ønsker mere fokus på udvikling af byområderne. På den baggrund skrev Kristeligt Dagblad, at »valgkampen afgøres på mindst otte boldbaner i usædvanlig lang dyst«, hvoraf landdistrikter var en af dem. Med det afsæt opfordrede Landdistrikternes Fællesråd derfor folketingskandidaterne til at give landdistrikterne den fornødne opmærksomhed i folketingsvalgkampen med henblik på at skabe et Danmark i balance. Sammen med Landbrug & Fødevarer lancerede fællesrådet kampagnen 'Stemmer på landet' med partilederbesøg med bl.a. Kristian Thuelens Dahl, Dansk Folkepartis formand, Søren Pape Poulsen, Det Konservative Folkepartis formand og Pia Olsen Dyhr, SF's formand, i landsbyer og landbrug samt en større presseindsats.

Digitalisering

Digitaliseringen vil fortsætte. Virksomhedernes evne til at omfavne den og bruge den til at skabe vækst og arbejdspladser er afgørende for, om virksomhederne lever eller dør. For landdistrikterne er de lokale virksomheder én af nøglerne til at sikre den nødvendige og afgørende vækst og udvikling. Sammen med Google Danmark og en række aktører arrangerede Landdistrikternes Fællesråd derfor en turné til en række byer i hele landet, hvor Google-bussen lagde ramme til, at landdistrikternes virksomheder og erhvervsdrivende kunne blive klædt på til den digitale fremtid.

På baggrund af turnéen fremlagde Landdistrikternes Fællesråd sammen med Google Danmark og de øvrige parter 12 anbefalinger til, hvordan digitaliseringen kan styrkes på landet. Anbefalingerne handlede bl.a. om styrkelse af detail og infrastruktur, adgang til kapital og styrkelse af kompetencer.

Grundtilskud til fjernvarmeværker

Landsbyer med kollektiv varmeforsyning er mere attraktive for bosætning og virksomheder end landsbyer med individuel forsyning. Derfor bekymrer det Landdistrikternes Fællesråd, at det såkaldte grundbeløb, der er en kompensation, fjernvarmeselskaberne har modtaget for at producere el på kraftvarmeværkerne og holde hånden under forsyningssikkerheden på elmarkedet, er bortfaldet. Sammen med Dansk Fjernvarme har Landdistrikternes Fællesråd i medierne og overfor politikerne på Christiansborg sat fokus på de negative konsekvenser, bl.a. prisstigninger, for borgere og virksomheder i landdistrikterne.

Projekter og tværgående indsatser

For at styrke udviklingen i landdistrikterne deltager Landdistrikternes Fællesråd i samarbejde med organisationer, kommuner og lokalsamfund i konkrete projekter og tværgående indsatser, der fremmer beskæftigelse, erhvervsudvikling samt lokale kultur- og fritidsaktiviteter i landdistrikterne.

Årets Landsby

Sammen med Landsforeningen Landsbyerne i Danmark og Forenet Kredit, foreningen bag Nykredit og Totalkredit, uddeler Landdistrikternes Fællesråd hvert år den historiske pris til et lokalsamfund, der i særlig grad har gjort sig bemærket og skabt udvikling lokalt. I 2019, hvor temaet var »Den bæredygtige landsby«, blev landsbyen Torup i Halsnæs Kommune kåret som Årets Landsby. Baggrunden var blandt andet, at landsbyen formåede at levere jordnære løsninger bæredygtighed på flere niveauer – miljø-mæssigt, socialt, kulturelt og økonomisk.

Ø-passet som platform for ø-aktiviteter

Siden 2018 har Landdistrikternes Fællesråd drevet Ø-passet, der er en guide til de danske øer med gode råd, kort og oplysninger om de enkelte øer. Ø-passet blev oprindeligt udviklet i regi af Sammenslutningen af Danske Småøer. Landdistrikternes Fællesråd har i 2018 deltaget i og afholdt en lang række arrangementer, der helt eller delvist har omfattet Ø-passet, bl.a. Ø-turismedagen og Ferie for Alle-messen. Derudover har Landdistrikternes Fællesråd med støtte fra Nordea-fonden og Erhvervsministeriets landdistriktpulje arbejdet for at styrke Ø-passet som platform for ø-aktiviteter, bl.a. ved at videreudvikle Ø-passets digitale platforme, styrke formidlingen om øerne og etablere infostandere på en række udvalgte småøer. Projektet forventes færdiggjort i slutningen af 2020.

Mikroturisme

Rundt om i landet spirer mikroturismeerhverv op i form af små overnatningssteder, lokalt guidede og tilrettelagte naturoplevelser samt lokale spisesteder. Små lokale turismevirksomheder tilbyder de autentiske oplevelser, der i stigende grad efterspørges af de tilrejsende turister. Men der er plads til endnu flere små turismevirksomheder, særligt i landdistrikterne. Her har mikroturismen stadig et uforløst vækstpotentiale, der kræver fokus og understøttelse, hvis det skal forløses. Dét er udgangspunktet for det arbejde, Landdistrikternes Fællesråd har igangsat med støtte fra bl.a. Vejle Kommune og Erhvervsstyrelsen.

Projektet skal bl.a. munde ud i, at der etableres et Partnerskab for Mikroturisme i Egtved, bestående af såvel offentlige som private aktører inden for turismefremme og landdistriktsudvikling. Partnerskabet skal bl.a. styrke viden og erfaringsudveksling mellem mikroturismeaktører og gennem konkrete markedsføringstiltag fremme danskernes kendskab til nære turisttilbud i landdistrikterne. Projektet forventes færdiggjort i slutningen af 2020.

Den moderne landsby skaber nye erhverv

I projektet har Landdistrikternes Fællesråd og senierrådgiver Hanne Tanvig fra Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning ved Københavns Universitet arbejdet sammen om at gøre landsbyerne til centrale aktører i den lokale erhvervsudvikling. Projektet forbinder to perspektiver, der ikke normalt forbindes; Landdistrikternes potentialer for nye erhverv og landsbyernes strategiske rolle som entreprenører og miljøer for erhvervsfremme. Landsbyen Vorbasse i Billund Kommune er en del af projektet, som blev afsluttet i slutningen af 2019 med en manual, der har fokus på udviklingen af nye erhverv med den moderne landsby som hovedaktør.

Landsbytopmøder

Som opfølgning på Udvalget for levedygtige landsbyers arbejde arrangerede Landdistrikternes Fællesråd to landsbytopmøder med fokus på, hvordan anbefalingerne kan udmøntes i praksis. Møderne blev afholdt i hhv. Vissenbjerg i Assens Kommune og Vestervig i Thisted Kommune med deltagelse af ca. 100 borgere fra lokalsamfund i hele Danmark. Formålet med arrangementerne var at skabe debat med nytænkning og løsningsforslag til landsbyernes udfordringer.

Folkemødet på Bornholm

Folkemødet er et væsentligt virkemiddel i forhold til at skabe politisk og samfundsmæssig opmærksomhed om relevante temaer. Derfor har Landdistrikternes Fællesråd deltaget med egen stand hvert eneste år. I 2019 inviterede Landdistrikternes Fællesråd medlemskommunerne Lolland, Sønderborg, Nordfyn, Guldborgsund, Haderslev, Odsherred, Slagelse og Langeland samt LAG'erne med i standen. I standen arrangerede de deltagende parter i fællesskab en lang række debatter og oplæg omhandlende udviklingen i landdistrikterne.

Madens Folkemøde på Lolland

Madens Folkemøde er madens eget folkemøde. Over 2 dage samles Fødevarer Danmark på Engestofte Gods på Lolland til en konstruktiv dialog om madkultur og fødevarer systemer på tværs af brancher og værdikæder. Landdistrikternes Fællesråd deltog i Madens Folkemøde og arrangerede bl.a. en debat om fødevareklyngen som virkemiddel til at skabe lokale arbejdspladser og vækst.

TOUR-BO, Interreg 5A Deutschland-Danmark

TOUR-BO er et dansk-tysk Interreg-projekt, der har til formål at fremme en bæredygtig turismeudvikling med fokus på natur, kultur og gastronomi. Projektet skal øge vækst og beskæftigelse indenfor turismeerhvervet på begge sider af grænsen, særligt i landdistrikter og på øer. Landdistrikternes Fællesråd er partner i projektet. Fællesrådet skal primært være med til at styrke og videreudvikle det offentlige og private samarbejde blandt turismeaktører i forbindelse med udvikling af nye turismeprodukter. Derudover skal fællesrådet i samarbejde med lokale turismeaktører og netværk udvikle et gastronomisk, digitalt Ø-pas for udvalgte danske og tyske øer. Det gastronomiske Ø-pas bliver en del af det velkendte rødbedefarvede Ø-pas med lokale historier og smagsprøver på skønne madoplevelser, der venter på øerne. Projektet løber frem til 2022.

Benefit4Regions, Interreg 5A Deutschland-Danmark

I perioden 2016-2019 deltog Landdistrikternes Fællesråd i projektet Benefit4Regions, der var et funktionelt dansk-tyskt samarbejde om udvikling af landdistrikterne på begge sider af grænsen. Projektet bidrog bl.a. til at bringe nye perspektiver på landdistriktsudviklingen i landdistriktskommunerne f.eks. på baggrund af tiltag frembragt ved hjælp af forskellige cases. Landdistrikternes Fællesråd koordinerede turismeområdet, som fokuserede på videns- og erfaringsudveksling mellem turismeaktører og kommuner med henblik på at styrke tiltag målrettet mikroturisme

MAMBA, Interreg 5B Baltic Sea Region (Østersøprogrammet)

I perioden 2017-2019 deltog Landdistrikternes Fællesråd i projektet Mamba (Maximised Mobility and Accessibility of Services in Regions Affected by Demographic Change), der blandt andet havde fokus på at udvikle en ny digital platform til samkørsel i landdistrikterne.

Hele Norden Ska Leva

Den nordiske samarbejdsorganisation Hele Norden Ska Leva arbejder for at styrke landdistriktsområdet i Norden. Landdistrikternes Fællesråd har siden netværkets opstart været den danske repræsentant og deltager med viden og erfaringer fra de danske landdistrikter. Der har i 2019 været afholdt et møde i København i samarbejdsorganisationen.

Kommunernes netværk for landdistriktskoordinatorer

Landdistrikternes Fællesråd har sammen med KL dannet et fagligt netværk for landdistriktskoordinatorer, hvor kommunale medarbejdere kan dele viden og få inspiration inden for landdistriktsudvikling. Netværket er en faglig ramme, der skal give deltagerne adgang til at opbygge viden, nye kompetencer og netværk med kollegaer i andre kommuner samt andre relevante aktører, der arbejder med landdistriktsudvikling.

Presseindsats

I løbet af 2019 har Landdistrikternes Fællesråd fortsat en aktiv og opsøgende presseindsats. Udover at sørge for kontinuerlig tilstedeværelse i medierne omkring sager, der vedrører de danske landdistrikter, udvikler pressetemaet til stadighed organisationens politiske og projektmæssige kommunikation. Udover at producere pressemeddelelser, debatindlæg og kronikker – solo og i fællesskab med andre aktører – om aktuelle politiske temaer, er der også produceret baggrundsartikler og cases, som i flere tilfælde har fundet vej ind på siderne og sendefloden hos regionale og landsdækkende medier.

Et medieudtræk fra Infomedia for Landdistrikternes Fællesråd viser, at fællesrådet har været citeret i medierne knap 2.700 gange i 2019.

Fire spørgsmål til erhvervsminister:

Simon Kollerup

1. Hvis du skal gøre status over det forgangne år, hvad er så det vigtigste politiske initiativ i forhold til at skabe udvikling i landdistrikterne?

Til trods for den store værdi LAG-midlerne har for landdistrikterne, valgte den tidligere V-regering tilbage i 2015 at beskære LAG-midlerne med 30 pct. årligt.

Det var for mig at se en politisk forkert prioritering, hvis man er interesseret i at sikre bedre vilkår for landdistrikterne og i at skabe liv, aktivitet og lokale arbejdspladser rundt omkring i Danmark. Det var også derfor, jeg som ny erhvervsminister sløjfede nedskæringen og i stedet prioriterede 30 millioner kroner mere til LAG'erne her i 2020.

De ekstra 30 millioner kroner har vi valgt skal gå til bæredygtig udvikling og grøn omstilling. For en af mine vigtigste opgaver som erhvervsminister er at støtte op om den grønne omstilling og sikre de bedste betingelser for udviklingen af fremtidens bæredygtige løsninger.

Kan vi gøre det på en måde, så det også skaber udvikling og aktiviteter for den halvdel af befolkningen, der bor uden for de større byer, så er der, for mig at se, dobbelt gevinst.

2. Hvilken rolle har landdistrikterne spillet på den politiske dagsorden det seneste år?

Noget af det, der har fyldt rigtig meget, er uden tvivl forhandlingerne om et nyt udlignings-system, som for mig at se muligvis er det sværeste politiske svendestykke, der findes.

Regeringen har fremlagt et udspil til et mere retfærdigt udligningsystem, som sender flere penge fra by til land, fordi systemet i dag er blevet for skævt.

Vi skal have flyttet flere penge fra øst mod vest, fra by mod land og fra de mest velhavende kommunekasser til de mest slukne. Det handler om at skabe et mere lige grundlag for kommunerne til at levere velfærd, så borgerne i højere grad mødes at et ensartet velfærdsniveau, hvor end de bor.

En udligningsreform er selvfølgelig ikke svaret på alt, men det er et væsentlig skridt i den rigtige retning.

3. Hvordan vil du karakterisere dit og ministeriets samarbejde med Landdistrikternes Fællesråd det forgangne år?

Landdistrikternes Fællesråd er gode til for eksempel at formidle nyheder og forskning, dele viden og give politisk sparring til alle os, der arbejder med udviklingen af de danske landdistrikter. Når ens hjerte banker for landdistrikterne, mærker man med det samme, hvordan det også er en mærkesag for Steffen og hans medarbejdere.

De ønsker ligesom mig og regeringen, at landdistrikterne skal være et godt sted at bo med gode muligheder for at uddanne sig, arbejde og leve et godt liv, uden at gå på kompromis med den velfærd og tryghed, der er i resten af landet.

4. Hvad er ifølge regeringen de væsentligste indsatsområder vedrørende landdistrikter, i året der kommer?

Det er ikke alene en vigtig prioritet for mig, men for hele regeringen at undgå et Danmark, der knækker over. For det, vi ser i Danmark, er, at den økonomiske fremgang i flere år har været skævt fordelt mellem by og land, og hvor vi ser udfordringer med for eksempel lånevilkårene i yderområderne.

Senest har vi for eksempel også set, hvordan nogle af landdistrikterne bliver ramt hårdere i forhold til stigende arbejdsløshed som en konsekvens af corona-krisen. Og det på trods af, at vores fokus i regeringen fra begyndelsen har været at holde hånden under danske lønmodtagere og virksomheder. Så man har kunnet komme hjem med den lønseddel, man har været vant til, i stedet for en fyreseddel.

Det er derfor, vi som regering arbejder målrettet frem imod et politisk udspil, der skal styrke landdistrikterne og områderne uden for de store byer. Vi er også i gang med forberedelserne af den nye EU-programperiode, hvor jeg vil arbejde for, at vi fremover får så mange midler til de lokale aktionsgrupper som overhovedet muligt.

Når det er sagt, er det slet ikke holdbart, at foreninger, frivillige ildsjæle og iværksættere skal vente næsten et år på, at deres sag om LAG-midler overhovedet bliver behandlet. Midlerne til de lokale aktionsgrupper skal ikke sande til i sagsbehandling. Dem skal vi i stedet have hurtigst muligt ud at virke til gavn for udviklingen og væksten i landdistrikterne.

Interview med medlemmer: Friskolerne

Vi udgør et supplement til hinanden

Lige siden 1. april 2019 har FRISKOLERNE været en del af Landdistrikternes Fællesråd, men de har knoklet for det gode liv i landdistrikterne meget længere end det. FRISKOLERNE tæller 340 friskoler geografisk spredt over hele landet og repræsenterer en bred mangfoldighed af livsanskuelser. Med samarbejdet er der kommet et fokus på, hvad en lokal friskole kan have af betydning for et lokalområde, men hvordan synes formanden for FRISKOLERNE, Peter Bendix Pedersen, at det er gået?

- Det er knap et år siden, at vi blev en del af Fællesrådet og sikke et år. Vi røg direkte ud i en valgkamp og blev genstand for stor debat, hvor friskolerne og land-versus-by stjal billedet. Der oplevede vi virkelig, hvordan Landdistrikternes Fællesråd var rigtig gode til at italesætte behovet for en lokal skole, hvis lokalområdet ikke skulle risikere at miste meget af sin værdi og sammenhængskraft. Det var en dagsorden, der flugtede fuldstændig med vores, hvilket vi igen fik bekræftet under finanslovsforhandlingerne, hvor statstilskuddet til friskoler kom øverst på den politiske dagsorden. Måske fordi vi var flere stemmer til at tale friskolernes sag, blev forslaget igen trukket af bordet. Det bekræftede os i, at nogle af de dagsordener vi dagligt kæmper for at blive hørt i, også er dem, der kan give bedst rumklang, hvis vi er fælles om det. Så det har været positivt at opleve, at vi var flere - meget forskellige parter - om at tale én fælles sag.

Har valgkampen og finanslovsforhandlingernes resultater været jeres største milepæle i 2019?

- Ja, det kan man godt sige. Vi har haft to rigtig store sager her i 2019. Det er især italesættelsen af den geopolitiske dagsorden, men også meget mere end den. Så man må sige, at det har været helt fint at opleve, hvordan det har spillet sammen. Og så var det heldigvis to vigtige politiske dagsordener, der faldt godt ud for FRISKOLERNES vedkommende. Vi ser tilbage på et hektisk år, men et år, hvor vi også formåede at lande sikkert på benene, og det var ikke garanteret, hvis vi røg ud i stormen alene. Det har kun bekræftet os i, at vi er mange, der taler friskolernes sag, fordi det hele lige pludselig hænger sammen på den ene eller anden måde forankret i det lokale tilhørsforhold og i det lokale fællesskab.

Hvad tror du bliver det vigtigste eller de vigtigste fokuspunkter i 2020?

- Lige nu er vi startet med sagen om minimumsnormeringer, som indebærer en skelnen mellem visse daginstitutioner. Reelt risikerer det at få den konsekvens, at der er nogle børn, som får gavn af regeringens tilskud, og andre der ikke gør.

Her kan vi igen bruge nogle fælles snitmarkører med Landdistrikternes Fællesråd til at positionere friskolerne som det, de er; et lokalt uundværligt fællesskab, som trækker tråde ind i civilsamfundets mange andre institutioner, uanset om den er placeret i et landdistrikt eller en by. Så for os er styrken, at vi sammen kan agere meget større lydhørhed i at stå sammen. Vi udgør et supplement til hinanden - det er en enorm styrke, fordi vi er i stand til at forene den her forskellighed.

Interview med medlemmer:
LAG Midt- og Nordvestsjælland

Vi har fået et talerør på Christiansborg

LAG Midt- og Nordvestsjælland er en forening, der repræsenterer »det gode liv i baghaven« og yder støtte til vækstskabende projektet i Lejre, Holbæk, Sorø, Kalundborg og Odsherred kommuner. Den lokale aktionsgruppe er iblandt de 26 lokale aktionsgrupper landet over, der er med til at skabe liv, innovation og vækst i lokalområdet. LAG Midt- og Nordvestsjælland har uddelt 10,8 mio. kr. i programperioden 2015 – 2016 og har ca. 3,8 mio. kr. til rådighed årligt i perioden for 2017 – 2020. De arbejder for at blive det samlende punkt for lokalsamfundet, kommunens parter og erhvervsrådene. Formanden for LAG Midt- og Nordvestsjælland hedder Flemming Engtoft Larsen.

Hvad får I ud af medlemskabet med Landdistrikternes Fællesråd?

- Med Landdistrikternes Fællesråd føler jeg, vi har fået et stærkt talerør ind på Christiansborg. Tidligere havde vi ikke et talerør med landspolitikerne på den måde, og det giver os nu et meget bedre fællesskab med og for LAG. Vi er kommet styrket ud af 2019, fordi vi er blevet bekræftet i, nu også på et landspolitisk plan, at LAG's arbejde for lokal landdistriktsudvikling er uundværlig. Det, synes jeg, er især den nye erhvervsminister dygtig til at pointere.

Hvad var den vigtigste milepæl for jer at se i 2019?

- For mig at se var der to ting, som især gjorde en forskel for os. Først og fremmest var det tilbagerulningerne af den tidligere Venstre-regerings varslede besparelser på 30 procent af tilskuddet til LAG fra 2017. Den nye regerings tilbagerulning af forslaget betyder, at vi i 2020 igen kan kalkulere med 90 mio. årligt fremfor 63 mio. årligt, og det udgør en mærkbar forskel. Dernæst var det et folketingsvalg, der bar præg af, at landdistrikterne fik lov til at fylde meget på den nationale dagsorden. Det tegner til, at vi har fået en erhvervsminister i Simon Kollerup med langt bedre føling for udvikling i landdistrikterne. Landdistrikternes Fællesråd har i den forbindelse fodret ministeren med gode ideer og tanker om, hvordan landdistrikterne kan udvikles på en bedre måde og til det må jeg tilføje, at det er jeg meget tilfreds med.

Hvad bliver det vigtigste for jer at arbejde for i 2020?

- Det er utroligt vigtigt, at vi fastholder beløbet til LAG'erne - som minimum. Det, tror jeg, kan lade sig gøre, hvis vi som lokale aktionsgrupper og Landdistrikternes Fællesråd står sammen. Vi skal i vores organisation fortsat markere os som værende en vigtig del af udviklingen i landdistrikterne i fremtiden.

På den baggrund håber jeg, at vi kan arbejde videre med muligheden for multifunding, så vi kan få del i flere EU-fonde. LAG bør være den naturlige samarbejdspartner for erhverv, for vi er ukomplicerede og kan yde tilskud til de små aktører i landdistrikterne, som kommer til at udgøre erhvervslivet i fremtiden. Der skal vi fortsat være den ideelle samarbejdspartner for private, fonde og erhvervsprojekter af større eller mindre omfang.

Interview med medlemmer: Fynsland

Vi er mange stemmer om et fælles budskab

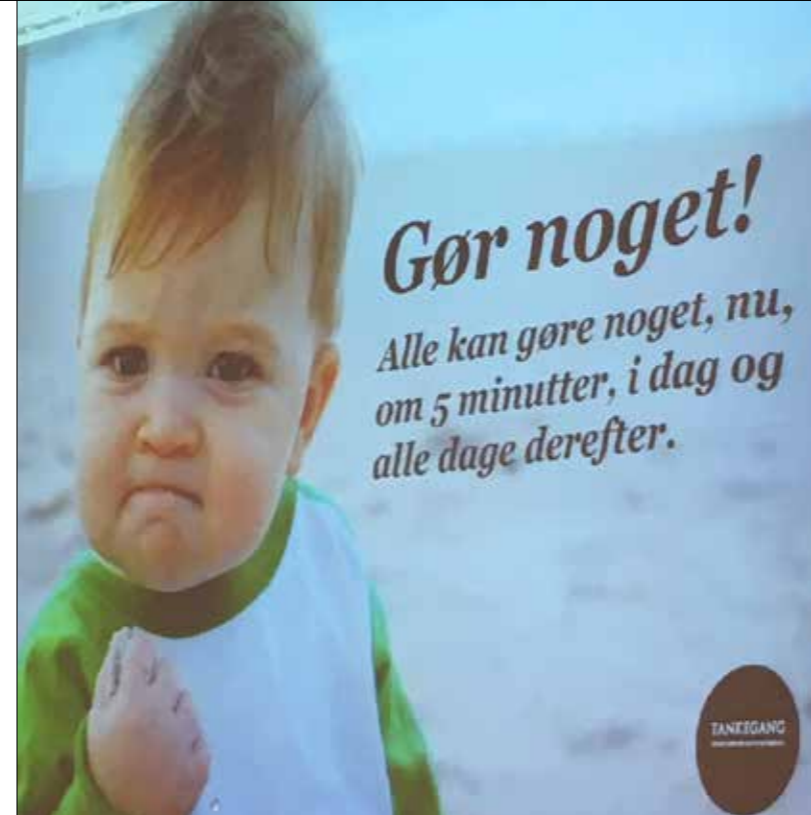
Fynsland er en partipolitisk neutral interesseorganisation i Faaborg-Midtfyn Kommune, der arbejder for at skabe rammer for udvikling i landsbyerne ved at være en koordinerende og idéskabende sparringspartner. Fynsland blev stiftet 30. september 2006 og er i dag en paraplyorganisation, der tæller 21 lokalråd etableret i Faaborg-Midtfyn. Organisationen har to dialogmøder årligt med kultur- og landdistriktsudvalget og sørger for at indstille projekterne på i alt 450.000 kroner, som politikerne i sidste ende godkender. Gunnar Landtved er formand for organisationen foruden at sidde i bestyrelsen i Landdistrikternes Fællesråd.

Hvordan kan det være, at Fynsland er medlem af Landdistrikternes Fællesråd?

- Kort sagt er det jo for at få politisk indflydelse. Fynsland er bindeleddet mellem det arbejde, der sker lokalt og det stærke politiske arbejde, som Landdistrikternes Fællesråd varetager. Vi har selv politiske dagsordener, vi kæmper for, og her er Fællesrådet en stærk platform med repræsentanter for Danmark hele vejen rundt, der er indbegrebet af det politiske-, forenings- og civilsamfundsliv. Interesseorganisationer som Coop, der er rundet af andelstanken, DGI, der repræsenterer foreningslivet og Landbrug og Fødevarer - fællesskabet er stærkt, opbygningen er stærk, og det er det, det hele handler om: Når vi er mange stemmer om et fælles budskab, så er politikerne på Borgen lydhøre.

Og hvad er det for nogle dagsordener, I ønsker at få indført eller ændret det kommende år?

- Et eksempel er kommunalfuldmagten, der har voldt os problemer ad flere omgange. Nogle gange bliver lovgivningen lidt firkantet og mere bureaukratisk, end godt er, så det ender med at blive en hæmsko. Vi kunne godt tænke os at kæmpe for at få den kommunale fuldmagt tilbage, så vi kan agere ude i de små lokalsamfund. Hvis vi kan få magten ned i samfundet igen, så den førte politik også er noget, man mærker ude i samfundet. Vores opgave er at gelejde ned, hvad de politiske beslutninger betyder, men også være i stand til at synliggøre, hvad der er behov for. Tag nu et eksempel som fællesspisning, hvor der forekommer regler om, at man ikke må bespise borgere på kommunal regning. Vi har været nødsaget til at dreje rundt om os selv, foretage krumspring og i stedet lønne personalet for det ellers frivillige arbejde, men hvorfor skal det være så bureaukratisk? Det er problemet nogle gange. Borgere, der sætter sådan nogle ting i gang, ønsker ikke at tjene penge på det - de gør det jo for at få et stærkt fællesskab, og der er bureaukrati nogle gange en hæmsko.

Hvad var det vigtigste for jer at se i 2019?

- De vigtigste »pinde« i vores arbejde i det forgangne år var en forsikringsordning af vores frivillige, som netop er blevet udrullet i Fællesrådet og ligger medlemskommunerne frit for at kopiere. Alle frivillige, og dem beskæftiget med frivilligt arbejde i hele vores kommune, er nu omfattet af en erhvervs, ansvars-, fritids- og ulykkesforsikring.

Den anden pind er klimaet, hvor vi med projektet »Fremtidens Landsby« har videreudviklet på verdensmålene i samarbejde med lokale gymnasier, implementeret debiler og afsluttet det hele med en klimakonference. Nu er det hele lidt på pause grundet coronakrisen, men det vender stærkt tilbage.

Interview med medlemmer:
Ringkøbing-Skjern Kommune

Videndeling og erfaringsudveksling er alfa omega

Ringkøbing-Skjern er en af Danmarks største kommuner og er indbegrebet af en landdistriktskommune. Arealet er fordelt over fem hovedbyer og omtrent 40 landsbyer, så hvis Ringkøbing-Skjern ikke er medlem af Landdistrikternes Fællesråd, hvem skulle så være, spørger borgmester Hans Østergaard retorisk. Her deler han både sine roser til kommunens fællesskab og ansvarsfølelse hos borgerne, ligesom han peger på de politiske mærkesager, som bliver altafgørende i 2020 og fremover.

Hvad har været årets vigtigste milepæle for jeres vedkommende?

- 2019 har været et år med flere milepæle for os at se. Via den nationale bredbåndspulje har vi nu fået 4-5 lokalområder op at køre med lynhurtigt bredbånd, hvor der ikke var forbindelse førhen og det har gjort en kæmpe forskel for borgerne. Vi har også høstet frugtbare resultater gennem samarbejdet med vores tre landsbyklynger, hvor både landsbyer og sogne finder sammen og arbejder i deres områder. Et af de resultater er, at sprogundervisningen til vores udenlandske borgere er flyttet fra hovedbyerne ud i sognene, så man nu kun skal hen til det lokale forsamlingshus, skole eller sognehus for at læse dansk, og det har været en bragende succes for integrationen. Og så har vi påbegyndt arbejdet med omdannelseslandsbyer, hvor der er rigtig store potentialer i en række af landsbyerne for at blive udpeget som de her omdannelseslandsbyer.

Hvad ligger i begrebet »omdannelseslandsby«?

Begrebet findes i planloven, der giver kommunerne lov til hvert fjerde år at udpege og afgrænse to omdannelsesprojekter i kommuneplanen.

Det betyder, at to landsbyer i Ringkøbing-Skjern Kommune vil få mulighed for at få udarbejdet fysiske planer for udvikling og omdannelse, så det bliver muligt at udvide deres afgrænsning og f.eks. bygge boliger tæt på et attraktivt skovområde.

- Vi ved, at mange gerne vil bo i de små samfund i landsbyerne, men at de ikke nødvendigvis ønsker at købe et eksisterende hus midt i landsbyen. I stedet vil vi åbne for, at man i to projektlandsbyer de kommende år kan få lov at bygge nyt i udkanten af byen tæt på attraktiv natur, ligesom vi forventer, at omdannelseslandsbyerne vil få en forbedret mulighed for at drive småerhverv, forklarer borgmester Hans Østergaard.

Han forudser derfor, at landsbyerne vil få god gavn af udviklingsprojektet:

Borgmesteren tilføjer, at omdannelseslandsbybegrebet er helt i tråd med kommunens landdistriktspolitik. Den er sat i verden for at understøtte vækst og udvikling i landsbyer og landdistrikter bl.a. ved at opfylde delmålet om, at borgerne skal være tilfredse med det sted, hvor de bor.

Borgmester Hans Østergaard.

- Begrebet omdannelseslandsby opstod i forbindelse med den seneste ændring af planloven. Ændringen gør det muligt for de byer der bliver udpeget som omdannelseslandsbyer at planlægge mindre restriktivt end tidligere. Der arbejdes nu frem imod udpegning af to landsbyer, der er parate til at skabe udvikling, og så arbejder vi på at åbne for boligmulighederne, så hvis man ønsker at bygge et hus tættere på naturen, skal det være en mulighed i en omdannelseslandsby. Ordningen kører fortsat på forsøgsbasis, men det er en af de ting, vi kommer til at arbejde videre med i 2020.

Hvad vil I gerne have ud af samarbejdet med Landdistrikternes Fællesråd?

- Mobilnettet handler det stadig i høj grad om for os, fordi vi stadig har udfordringer med store huller i mobil- og bredbåndsnettet. Dernæst har vi en udfordring i forhold til, at flere ønsker at leje frem for at eje boliger. Vi får mange henvendelser fra østeuropæere, som gerne vil bosætte sig i området, men der er simpelthen ikke huse til dem. Selvom der er stor efterspørgsel på lejeboliger i dag, er der flere boligselskaber, som er bekymrede for fremtiden på det punkt – så det er en udfordring, der ikke nødvendigvis er nem at løse. En anden af de ting, vi rigtig godt kunne tænke os, er at få flere videregående uddannelser til kommunen, som passer til efterspørgslen fra erhvervslivet. I dag kan vi tilbyde markedsføringsøkonomuddannelsen, men flere uddannelser henvendt mejeribranchen eller Vestas er oplagte at placere her, så virksomhederne får lettere ved at hyre kvalificeret arbejdskraft og vi kan fastholde flere af vores unge. Her kommer Landdistrikternes Fællesråd til sin ret, for vidensdelingen og erfaringsudvekslingen er alfa og omega, fordi vi er en stor flok med de samme udfordringer. For os handler medlemskabet også om at bakke op. Når vi bakker op, giver vi rådet den stærkest mulige stemme opad i systemet på borgeren og ud i medierne.

Medlemmerne får ordet

Landdistrikternes Fællesråds serie, Medlemmerne får ordet, giver ordet til vores medlemskommuner. Serien sætter fokus på de mange tiltag, kommunerne igangsætter under arbejdet med at udvikle og nytænke måden at føre landdistriktspolitik på. Den kreative problemløsning, nye modeller og overraskende idérigdom er centrum for serien, med hvilken Landdistrikternes Fællesråd håber at videreformidle inspiration til fremtidens landdistriktspolitik.

Medlemmerne får ordet

Syddjurs bosætningsstrategi er at tjene penge på at give penge ud

Nogle stiller et hus til rådighed i et år – det her er vores metode, lyder det fra Ole Bollesen (S), der er borgmester i Syddjurs Kommune, om deres nye iøjnefaldende bosætningsstrategi: En forsøgspulje, der giver tilflyttere til bofællesskaber i Østdjurs 100.000 kroner i hånden til renoveringsprojekter

Det vakte opsigt, da Syddjurs Kommune, som led i et nyt bosætningsprojekt, tilbød at supplere renoveringsbudgettet med hele 100.000 kroner til tilflyttere i bofællesskaber i Tirstrup og Rosmus på Djursland – og for nogle lød det næsten for godt til at være sandt. Men Borgmester Ole Bollesen (S) lover, at det ikke er et desperat forsøg på at tiltrække folk, men et seriøst element i en bosætningsstrategi for den østlige del af kommunen.

- Nok lyder det idealistisk, men det er ud fra en benhård økonomisk betragtning, at vi prioriterer, som vi gør. Hvis vi ikke støtter udviklings- og bosætningsprojekter i vores lokalsamfund, så går det ud over den lokale kultur, tilflytningen og i sidste ende vores skatteindtægter, begrunder Borgmesteren.

Der er en positiv befolkningstilvækst i Syddjurs Kommune, som netop har rundet indbygger nummer 43.000. »Det blå bånd« er kommunens udtryk for huse langs kyststrækningen, der sælger sig selv. Samme tendens ser kommunen nu udspille sig med den nye Letbanerute, som ligeledes trækker et bånd af huse efter sig med godt salg i. Alligevel betegner Ole Bollesen kommunen som en landdistriktskommune. Det skyldes, at der på trods af fremgang, stadig er områder, der har brug for en hånd.

- Som politiker i en kommune er det vores opgave at gå ind og støtte de lokale initiativer og projekter, for ellers risikerer hele områder at dø. Når beboere slår sig sammen, skaber energi og kommer med initiativer, så er der, at området overlever i et landdistrikt. Det er, når ejeren af byens tomme mejeri selv henvender sig og siger: »Kan vi ikke renovere det her til noget, som folk kan bruge,« at vi har vundet.

Og det er netop, hvad der ser ud til at ske i Østdjurs for tiden. Her har projektgruppen Nyboskab, med projektleder Esben Dannemand Frost i spidsen, afholdt workshops siden 2018 og har nøje udvalgt de bedst egnede tomme bygninger til at danne rammen om de nye familiefællesskaber i henholdsvis Rosmus og Tirstrup.

Familien på fire bestående af Rasmus Greve Madsen og Alexandra Andreasson og deres to krudtugler har haft nok at se til, siden de flyttede til Østdjurs i et bofællesskab. Forsøgspuljens renoveringstilskud på 100.000 kroner har hurtigt fået ben at gå på.

Støtten og rådgivningen har de hentet hos Kommunens udviklingskonsulent, Alette Lena Skov-Hansen. Og hun er ret begejstret:

- Det har været interessant at se den måde, hvorpå projektet angriber de faldgruber, der måtte være ved at flytte familien på landet og maner dem til jorden én efter en. Risikoen for at føle sig alene, risikoen for at området dør ud, risikoen for at løbe tør for penge i et renoveringsprojekt. Nyboskab er en saltvandsindsprøjtning til kommunen, fortæller hun.

Gentænke landsbyen: Vi vil gerne høre til et sted og hjælpe hinanden

Familien Svinth var den første familie til at flytte ind i bofællesskabet i Rosmus. For familien var det ikke muligheden for at få del i forsøgspuljen, der trak. De har selv spyttet så rigeligt i kassen, fortæller Frederik og Helene Svinth med henvisning til, at parcelhuset i Rosmus er og har været i gang med en gennemrenovering fra kælder til kvist:

- Vi flyttede hertil, fordi vi ikke vil begrave os for os selv. Kunne vi indgå i et fællesskab med andre familier og deles om nogle af de fælles praktiske opgaver, mens vi stadig havde vores egne rammer som familie, så passede det perfekt til os, lyder det fra Frederik Svinth.

Siden oktober har parcelhuset ved siden af familien Svinth været beboet af Rasmus Greve Madsen, hans kone Alexandra Andreasson og deres to børn. Og ingen af de nye naboer har endnu haft fornemmelsen af at sidde på lårene af hinanden, fortæller Rasmus Greve Madsen:

- Faktisk synes jeg, det er forkert at snakke om et »bofællesskab,« for vi er to selvstændige familier i hver vores parcelhus. Vi har vores egne rammer at være familier i, men har et stærkt fællesskab sammen og en stærk lyst til at være noget for hinanden og for lokalsamfundet. Skal man tage fællesmiddage som målestok for at bo i et bofællesskab, så har vi det da – men i uformelle rammer, og når det giver mening. Det er nok mere retvisende at kalde det et nabofællesskab, forklarer Rasmus Greve Madsen og Frederik Svinth nikker bekræftende:

- Det er organisk og virkelighedsnært. Vi ved, at den anden part ønsker fællesskabet og det at indgå i en stærk grundejerforening lige så højt, men det skal være på præmisser, som genererer overskud og ikke det modsatte.

Frederik Svinth og hans kone Helene har ikke alene været den første familie til at flytte ind i bofællesskabet i Nyboskab, de har også fungeret som primus motor i projektet som initiativtagere. Derfor har de selvfølgelig en ekstra interesse i, at det kommende bofællesskab bliver godt. Der er stadig et parcelhus til salg i bofællesskabet Rosmus, så hvilke forventninger har de til det kommende bofællesskab?

- Vi har absolut ingen indflydelse på, hvem der flytter ind, og vi sidder heller ikke og forventningsafstemmer på forhånd. For vi er nødt til at holde det virkelighedsnært. Vi skal ikke på forhånd sidde og afstemme forventninger til det her samliv med maddage og alt muligt – det dræber det. Vi tager det, som det kommer. Nu er det lige selve husene, der skal være færdige, og så tager vi det hen ad vejen, forklarer Frederik Svinth.

Borgmester er selv en tilflytterprototype

Ole Bollesen er selv opvokset i en storby, Århus, men det er efterhånden en god rum tid siden, at hans kone og ham selv faldt for charmen og mulighederne i det sydlige Djursland. I år fejrer de 40års jubilæum som indbyggere i kommunen, og de har ikke et øjeblik fortrudt at flytte til Mols Bjerge, hvor der er råd til havudsigt fra stuen. Syddjurs kommune har hele pakken, forklarer han:

- Det kommer bag på rigtig mange, især københavnere, hvad man kan få for pengene i Mols Bjerge. Dem, der sælger deres byhus på Frederiksberg for fem millioner, har jo uanede muligheder her. Min kone og jeg er prototyperne på de storbyboere, der flytter til Mols Bjerge lige nu – og på den måde er jeg også helt sikker på, at vi nok skal få vores hus solgt til nogle unge mennesker, når vi engang skal flytte i et bofællesskab, griner Ole Bollesen.

Borgmesteren kan med andre ord godt forestille sig at blive en del af det stigende antal ældre i Syddjurs Kommune, der flytter i bofællesskab. Alette Lena Skov-Hansen kan nemlig oplyse, at vægten af unge og ældre, der er interesserede i bofællesskaber, er nogenlunde ligeligt fordelt:

- Der er altid stor opbakning fra alle aldersgrupper til informationsmøderne. De unge vil høre om fællesmiddage og tæt samvær, hvor de ældre er interesserede i at høre om muligheden for fælles gæsteværelser, værksteder og lignende. Det lytter vi selvfølgelig til og forsøger at dreje projektet ind efter de behov, forklarer Alette Lena Skov-Hansen.

Nyboskab og Syddjurs Kommune har efter mange overvejelser og høringer lokaliseret de boliger, der bedst muligt tager hånd om ønskerne til bofællesskabet, nemlig parcelhusene i Rosmus og gården i Tirstrup. Til gengæld er ideen løbet ind i problemer, fortæller Alette Lena Skov-Hansen:

- Desværre har ejeren af gården trukket sig, så det projekt skal realiseres ad anden vej. Nu ændrer vi strategien til at danne gruppen først og dernæst give dem indflydelse på, hvor de skal bo, og hvad der skal til for at opfylde deres ønsker og behov. Så det arbejder vi på nu. Fakta om projektet Nyboskab

Formålet med Nyboskab er at bruge gamle bygninger på landet, der ikke længere bruges til deres oprindelige formål – for eksempel landbrug, mejeriet eller den tomme skole. Nyboskab vil igangsætte to nye bofællesskaber på Østdjurs i løbet af 2019 og 2020, hvoraf de to første familier er flyttet ind i Rosmus. Ejerne bliver bundet op på et forpligtende fællesskab i form af en grundejerforening med det formål at bidrage til det fælles lokalsamfund. Grundejerforeningen og formålet tinglyses på ejendommen og gælder således også for de næste beboere.

Nyboskab-projektet udvikles i samarbejde med Syddjurs kommune og støttes økonomisk af byfornyelsens forsøgspulje under Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen. Syddjurs Kommune har 1,745 millioner kroner til rådighed i projektperioden fra februar 2018 til april 2021. De to første familier er flyttet ind i bofællesskabet i Rosmus og har udover pengene fra forsøgspuljen også fået penge fra landsbyfornyelsespuljen som gives til forskønnelse, nedrivning eller renovering af tomme landbrugsbygninger.

Medlemmerne får ordet

I Svendborg er kultur ikke krymmel på kagen – det er hvad der binder hele kommunen sammen

Svendborgs slunkne kommunekasse er ikke nogen hindring for et blomstrende kulturliv. Æren tilskrives borgmesteren de mange hippier, som kom til området i 70'erne og bliver ved med at lokke nye kulturudøvere og -elskere til den dag i dag

I 2007 blev Egebjerg, Gudme og Svendborg kommune samlet til én. I dag har kommunen, der tog navn efter den største, godt 58.600 beboere og forener interesser fra de mange forskellige småøer og -byer. Med placeringen på det sydlige Fyn er her både smuk natur og kort afstand til vandet.

Men det er ikke placeringen, som gør Svendborg til den by, vi kender i dag. Borgmester Bo Hansen (S) fortæller, at Svendborg er den eneste by af sin størrelse, hvor man kan gå ned i gågaden til live jazzkoncerter en ganske almindelig torsdag aften. Den unikke kultur, der stadig findes i byen mere end 750 år efter grundlæggelsen, er skabt af sømænd og hippier. Hvordan særligt sidstnævnte har sat sit aftryk på kulturlivet, uddyber han til Landdistrikternes Fællesråd i denne udgave af Medlemmerne får ordet.

Hvad gør Svendborg til noget særligt?

- Vi skiller os markant ud på kulturlivet. Både fra andre landdistrikter og provinsbyer på vores størrelse. Svendborg er et sted, hvor man kan gå ud en torsdag aften og opleve livemusik tre forskellige steder. Den stemning er noget særligt, og det er vi meget stolte af. Selvom vi har tre forskellige teaterscener, bliver det aldrig her, der afvikles koncerter med 15.000 deltagere. Der sidder i stedet typisk 40-50 mennesker til en koncert og lytter til lige den genre, de er optagede af - det kan være jazz, folk eller noget tredje. Det hele er stablet på benene af folkelige initiativer. Det er sådan noget, vi kan her, og det er sådan, det skal være.

Du siger, at det er folkelige initiativer, der står bag kulturen - vil du uddybe det?

- Jeg plejer at sige, at det moderne Svendborg er grundlagt af sømænd og hippier op gennem 70'erne og 80'erne. Især den sidste gruppe har været afgørende for det kulturliv, vi ser i dag. De har været gode til at skabe spillesteder, dansesteder, teatre og generelt det, der er med til at gøre det sjovt og gøre kommunen til et attraktivt sted at leve. Deres aftryk gør, at mange tilflyttere kommer for netop den stemning og for at blive inspireret, nyde godt af, eller indgå i disse kreative fællesskaber.

Lysparade i Svendborg.

Hvordan klarer Svendborg sig i en landdistriktsmæssig sammenhæng?

- Vi oplever en positiv tilflytning med mange unge, der tiltrækkes af kulturmiljøet i Møllergade eller mulighederne for at skabe sit eget til en billig penge længere ude på landet i Ollerup og Lundeborg. Der er flere, der flytter til Svendborg, end der flytter fra. Dermed ikke sagt, at befolkningsvæksten er i plus. Vi har mange ældre, og vi arbejder på at forbedre plejen og de sundhedsmæssige tilbud til dem, men det er en udfordring med de midler, vi har til rådighed.

Derfor står ønsket om en udligningsreform, der tager højde for udfordringerne, højt på listen, så vi kan tilbyde vores borgere en behandling, der ligner landsgennemsnittets. Vi kæmper naturligvis med, at vi er tre sammenbragte kommuner. Halvdelen af vores borgere bor i Svendborg, men det ændrer ikke ved, at vi skal være ekstremt opmærksomme på, hvad der sker i vores landområder. Der kan være følelsen af, at det var bedre, dengang man var tre landkommuner. Det kæmper vi for: at føle os som ét hele. Det kan stadig være svært 12 år efter, men noget af det, der binder os sammen, er kulturlivet.

Hvor findes den kultur helt konkret, der binder jer sammen?

- Kulturlivet og masser af gåpåmod findes eksempelvis i miljøet omkring Ollerup med efterskole, gymnastikhøjskole og læreruddannelse, der udover at beskæftige og tiltrække en masse mennesker, er med til at bidrage til et pulserende ungdomsliv. I den østlige del af kommunen har vi Oure idrætsefterskole og højskole. En virksomhed med over 200 ansatte og undervisere, der sætter ting i værk på idrætsdelen og gør sig attraktive, hvilket vi forsøger at tænke ind i andre sammenhænge. Afkastet derfra er i høj grad med til at generere noget, der gør os alle sammen dygtigere.

Vil du sætte lidt flere ord på, hvordan I bruger ungdomslivet og idrætskøjskolerne i en ny sammenhæng?

- Vi arbejder i øjeblikket på en teatervision for Frederiksø. I dag har vi Baggårdsteateret, som gør det rigtig godt og skaber ny dansk dramatik hvert eneste år, men gerne vil vokse ud af de nuværende rammer. Her er det oplagt at tænke teateret ind i visionerne. I den sammenhæng vil det være interessant at lave et samarbejde med Oure, så vi i fremtiden kan tilbyde en teateruddannelse, men også uddannelser inden for lyd, lys og scenografi. Det kan blive enormt spændende at pulje kræfterne fra de kraftcentre, vi allerede har og bruge dem i en ny sammenhæng. Det er på den måde, by og land bør spille sammen. Vi erkendte for længe siden, at kulturen ikke bliver drevet frem af os i byrådet. Det sker

ude i lokalsamfundene. Det eneste vi kan gøre, er at bakke op om det.

Virker det ikke risikabelt at satse på et teatermiljø, der skal samle hele Svendborg med tanke på, at den typiske teatergænger er kvinde og 40+?

- Tanken bag Frederiksø er ikke at skabe et stort kultiteater, som man ser mange andre steder. Det skal passe til den patina, som er på havnen i forvejen. Det skal også kunne klares for en overskuelig sum penge, for det er de vilkår, vi arbejder under. Vi har ikke og har aldrig haft råd til at bygge noget enormt, men det er blevet vendt til vores fordel. Det betyder nemlig, at vores kreative ildsjæle og unikke kultur kommer på banen. Der findes engagerede ildsjæle derude og stærke foreningsliv, og det er i virkeligheden dem, der driver det. Så forsøger vi bare at understøtte, så godt vi kan.

Scener og ansigter fra kulturlivet i Svendborg

Det anslås, at der afholdes mere end 7-800 livekoncerter årligt i Svendborg. Bag arrangementerne står blandt andet borgerforeningen, kammerforeningen og Oure på spillesteder som Arne b, Strandlyst, Citronen, Under uret mfl. Fyns Amtsavis lavede en rundspørge blandt byens spillesteder i 2016, der vidnede om et gennemsnit på to livekoncerter hver eneste dag i Svendborg. Der findes tre teaterscener i byen, herunder Baggårdsteateret, Fritidsteateret og B&U.

En af de kræfter som findes engageret i Baggårdsteateret og kulturlivet generelt, er den lokale forfatter Josefine Ottesen. Hun investerede sidste år i et stort forsamlings- og kulturhus, som hun driver og lejer ud, så borgere kan møde hinanden til eksempelvis fællesspisning, synge højt til irsk aften eller få gode fif i et sy-værksted.

Vil du fortælle, hvorfor du af egen lomme investerede i et forsamlingshus i Svendborg?

- Vi manglede et fælles rum, som ikke var baseret på præstationer, men relationer. I forsamlingshuset er folk sammen med hinanden og skaber tilknytninger uden fokus på noget som helst andet. Og det går rigtig godt, og folk har virkelig taget det til sig og kommer med ideer til arrangementer, som forsamlingshuset skal rumme. Så længe udgangspunktet er det uformelle netværk, kan alt som regel lade sig gøre.

Josefine Ottesen er ikke alene om at være engageret i kulturlivet og de fælles oplevelser som samfund, for det uformelle netværk blev også udgangspunktet for nogle succesfulde lysparader på havnen i Svendborg, der blev afholdt første gang for to år siden. Her samles flere tusinde borgere i alle aldre til en aften med fokus på at være sammen og være fælles om noget. Og det er i virkeligheden det at være fælles, som er nøgleordene for et vellykket arrangement, fortæller forfatteren:

- Lysparaden er et af de vigtigste arrangementer, men i virkeligheden foregår der mange store begivenheder med små armbevægelser. De sidste fyrrer år har vi troet, at hvis vi skulle være rigtig lykkelige, skulle vi rulle os i guldstøv og være økonomisk uafhængige, men det viste sig bare, at det er ikke sådan det hænger sammen. Vi har alle sammen en længsel efter fællesskabet, så det er med at finde en ramme, hvor alle kan være med.

Tilbage er der at spørge borgmesteren om én sidste ting: Hvad kan andre landdistriktskommuner lære af Svendborg?

- Vi har for længst erkendt, at det ikke er herinde i byrådet, de store ideer skal tænkes. Når vi lader lokale kræfter som Josefine Ottesen og mange andre få plads, er det vigtigste for os, at vi gør, hvad vi kan, for at bakke op. Man kan ikke bygge en ånd. Det er noget, man har. Der har området omkring Svendborg bare en stærk ånd og virkelig mange kulturelle kræfter, så for os handler det om at turde slippe dem løs. Jeg ser på Svendborgs fremtid med positive øjne – og det er altså ikke bare noget, jeg siger, lyder det som en sidste bemærkning fra Bo Hansen.

Medlemmerne får ordet

De rigtige prøvelser kommer nu, hvor vi skal tage ansvar for andres liv i genåbningsfasen

Frygt og ensomhed har præget Guldborgsund Kommune mere end coronaviruset selv, men situationen har også været en øjenåbner, fortæller borgmester John Brædder.

En diffus og fremmed virus, hvis præcise ophav stadig er lidt af et mysterium, skyller ind over hele verden. Corona er navnet på den virus, der dikterer overskriften i vores samtaler med hinanden, og som ud af det blå har tvunget os til at gentænke alt lige fra personlig kontakt til undervisning af børn og gode vaner i en madbuffet. John Brædder, borgmester i Guldborgssund Kommune, giver hermed et indblik i kommunens arbejde før, under og efter nedlukningen i corona-pandemien i denne udgave af Medlemmerne får ordet.

Hvad har været den største udfordring i kommunalt regi i forbindelse med coronavirus?

- Der er ingen tvivl om, at den største udfordring har været isolationen. Især er det mærkbart i vores plejecentre i kraft af, at de ældre ikke har måttet få besøg og knap kunne komme udenfor i disse tider. Én ting er, at folk bliver sendt hjem til isolation i familiens skød, men at sidde som ældre på et plejehjem, hvor man er vant til at få besøg, og at man pludselig ikke kan se sine pårørende, fordi de ikke kan komme på plejecentret, det synes jeg, har været noget af det sværeste at være vidne til. Til gengæld har det været skønt at opleve, at personalet på vores plejecentre gør alt, hvad de kan, for at skabe en ny, anderledes hverdag for de ældre på plejecentrene. Den nye hverdag kan mærkes på, at det samtidig har været en roligere hverdag på plejecentrene. For nogle ældre er det forstyrrende elementer, at der løbende kommer besøg, men det ændrer ikke på, at de ældre har haft det svært, og det kan man godt sætte sig ind i. At man som ældre og pårørende ikke kan se sine slægtninge på grund af corona – det er et hårdt slag.

Borgmester John Brædder.

Hvordan har I ellers mærket det?

- Generelt har vi skullet omvende vores mindset, for med corona har der spredt sig en følelse af usikkerhed og frygt for, hvordan, hvis man får corona, det så vil ramme den enkelte?

I forhold til den ledelsesmæssige del i kommunen, så har det politiske niveau mere eller mindre stået stand by. Man har ikke i samme grad haft politiske sager, der har kunnet interagere med medierne som tidligere. Man kan godt tillade sig at sige, at corona til en vis grad har lagt folkestyret ned, i og med at corona har fyldt det hele og sat processer i stå. Jeg kan dog konstatere, at medarbejderne, der arbejder hjemmefra,

på trods af det, har holdt de vigtige sager i gang. Helt generelt har det været en fornøjelse at opleve, at medarbejderne er rykket tættere sammen, uanset om det er på plejecentrene eller på borgerservice. Der er virkelig gjort en brav indsats, og man kan med rette sige, at det har været med livet som indsats, for at få det til at hænge sammen. Man har i den første lange periode ikke været bevidst om, hvorvidt de borgere, man var i kontakt med, var smittet med corona og dermed også, om man var i risikogruppen for at blive smittet og tage det med hjem. Og der har vi jo haft et par tusind medarbejdere, som med den risiko hver dag har passet deres job. Og dét, synes jeg, fortjener stor anerkendelse.

Er der nogle særlige områder, hvor I er blevet særligt hårdt ramt i kommunen?

- Nej, det kan man ikke sige, for corona har forholdsvist ramt hårdest i storbyerne. I Guldborgsund har vi ikke kendskab til nogle dødsfald med corona - vi har selvfølgelig haft en andel af smittede, men den har ligget langt under landsgennemsnittet, fordi vi er en kommune fordelt på et stort område, så her har vi ikke interageret så tæt, som man gør i storbyerne. Derudover har vi ikke haft corona på vores plejecentre overhovedet, og det er vi lidt stolte af. Det har været hårdt politisk at fastholde beslutninger særligt gældende plejecentre og lignende, for her i genåbningsfasen har meldingerne fra Christiansborg været mere uklare. Det er blevet lagt op til, at fra nu af skal kommunerne agere inden for de anlagte rammer, men dybest set selv beslutte konkret, hvad de vil gøre. Og det er her, det virkelig bliver svært, fordi vi opererer med liv eller død. Det med at tage ansvar for andres liv, hvor 70 procent af befolkningen ønsker sig, at vi bare lukker op og kommer i gang, mens de 30 procent har været meget utrygge ved situationen og måske har et sårbart immunforsvar, har sat mig på en utrolig stor prøve. Så det har været nemmere at agere i nedlukningsfasen, end det har været at agere i genåbningsfasen, for der skulle man »bare« rette ind.

Er der nogle af de her ting, I gerne vil tage med fra corona-tiden over i den nye hverdag?

- Der er ingen tvivl om, at det har været en øjenåbner på mange områder. Vores sygefravær er faldet med 1,3 procent under corona-tiden i forhold til samme periode sidste år. Det er en kombination af, at man ikke har været så meget sammen med andre samt, at vi har ansat 60 nye rengøringsassistenter til at gøre yderligere rent på skoler og plejecentre. Det har været medvirkende til, at der er kommet et forhøjet niveau af hygiejne. Vi er generelt blevet bedre til at spritte af og rengøre, så det er noget, vi fortsat vil fokusere på fremadrettet. Samtidig vil vi kigge på ordningen med hjemmearbejdspladser, fordi vi kan se, at effektiviteten iblandt vores medarbejdere i nogle henseender endda er større ved at arbejde hjemmefra. Det betyder, at vi fremover kan operere med flyvende arbejdspladser for visse medarbejdergrupper, der kan arbejde hjemmefra 1-2 gange om ugen, og så skal vi måske have langt færre kontorfaciliteter. For mit eget vedkommende fortsætter jeg med at holde visse møder på Skype. Det optimerer min tid, men giver også mening på bæredygtighedssporet. Der er mange muligheder og positive effekter, som vi kan lære af corona, hvilket jeg også tror, vi kommer til at implementere på den anden side af sommerferien. Så det har helt klart været en øjenåbner for os, at coronavirus kan kaste så mange positive effekter af sig.

Medlemmerne får ordet

Samsø vil forvandle feriegæster til fastboere

Ø-ferier vinder frem hos danskere som foretrukket feriemål, og det giver masser af liv særligt i løbet af sommeren. Til gengæld har Samsø oplevet et fald i antallet af fastboere, og det kæmper de nu for at rette op på

Hvis man tror, at Danmarks eneste solskinsø er Bornholm, tager man fejl. Samsø var den mest solbeskinnede kommune i 2018, og det er der heldigvis mange turister, der har fået øjnene op for. Det glæder borgmester Marcel Meijer, der dog gerne ser, at lidt flere af dem bliver fastboere.

Ifølge rederierne er besøgstallet på Samsø øget med godt 35 procent siden 2015. Til gengæld er indbyggertallet faldet. I 2010 havde 4.010 beboere deres faste base på Samsø, hvorimod øen i dag kun huser 3.684 fastboende samsinger. Der er et uundgåeligt fald i befolkningstallet ved sommertid, når afgangseleverne fra 9. klasse skal læse videre. Idet der ingen ungdomsuddannelser findes på øen, flytter mange til eksempelvis Viborg, Aarhus og Grenaa efter folkeskolen. Det faldende befolkningstal er måske en af kommunens største udfordringer, fortæller borgmesteren i denne udgave af Medlemmerne får ordet. Men det skal der laves om på. Hvilke tiltag Samsø har på tegnebrættet for at gøre feriegæster til fastboere, kan du blive klogere på, når vi giver ordet til borgmester Marcel Meijer.

Du sidder som bestyrelsesmedlem i Landdistrikternes Fællesråd og er desuden borgmester i Samsø kommune. Hvordan har I arbejdet med landdistriktsudfordringer på Samsø?

- Vi har arbejdet meget på at forbedre vores færgeinfrastruktur de seneste år. Vi er en ø, og det kan man selvfølgelig ikke komme udenom, men det giver nogle ø-specifikke udfordringer, som kræver planlægning og fylder en del i den økonomiske prioritering. Alligevel har vi i dag sørget for, at vores færgetakster holdes nede, ligesom vi har etableret en helt ny havn på østkysten af Samsø mod Kalundborg og dermed forkortet ruten med en halv time. På vestsiden mod Jylland har vi fået flere afgang mod Hou, hvor vi i 2012 besluttede at overtage driften og fik bygget en gasfærge mellem Jylland og Samsø. Det har givet et spring på trafikfronten til og fra øen på 10 procent. For fremtiden har vi en hurtigfærge i støbeskeen, der planmæssigt bliver sat i værk i 2020 mellem Samsø og Aarhus. Med en times forventet sejlads håber vi, det kan sætte gang i en større pendlerstrøm fra Aarhus, der på sigt kan bosætte sig på Samsø.

Marcel Meijer, borgmester på Samsø.

Budgettet for den planmæssige hurtigfærge løber op i mange millioner for færgen alene, og I har jo tidligere haft en hurtigfærge mellem Aarhus og Samsø, som ikke var en succes. Hvorfor satser I på en hurtig forbindelse til Aarhus endnu engang?

- Det koster naturligvis mange penge, og derfor tager vi det i etaper. Færgen alene render angiveligt op i 42 millioner kroner. Men vi har i årene 2019 – 2022 afsat 20 millioner til opstart af den nye hurtigfærge, fordi vi tror på, det kan betale sig. Med færgen vil vi gerne få hul på turistmarkedet fra Aarhus, og når færgen sejler stabilt, har vi basis for at bruge den i markedsføring. Den er grundlaget bag, at vi på sigt kan gå

ud og fortælle hele verden, at nu kan man bo på Samsø og arbejde i Aarhus. Det er vigtigt, fordi befolkningsfald måske er vores største udfordring. Det risikerer at gå ud over arbejdsmarkedet, den kommunale økonomi, dynamikken på øen og det gode foreningsliv. Det kræver en vis volumen at holde hverdagslivet hyggeligt og godt, og vi satser i den forbindelse på hurtigfærgerne, som desuden er milevidt fra den forrige. Vi lærte dengang, at det kræver store organisatoriske muskler – og derfor skal den i dag drives af det kommunale rederi, hvor det dengang var en smal organisation uden store erfaringer. Færgen bliver skræddersyet til ruten, og vi kommer til at satse på stabilitet og komfort i designet, og det har allerede kastet noget hype af sig.

Nu har Samsø haft et støt stigende antal turister de seneste år. Hvad har det givet jer, at interessen for jeres ø er steget i sådan en grad?

- Det har været super dejligt, at vi har fået flere turister til Samsø om sommeren, men det har også taget os på sengen og givet os nogle helt lavpraktiske hovedpiner, fordi vi simpelthen ikke har været rustet til antallet af turister. Blandt andet har vi manglet parkeringspladser og offentlige toiletter, og vores skraldeberedskab har heller ikke været forberedt, så vi har haft problemer med, at der har været for meget skrald nogle steder. Vores to største byer Ballen og Nordby har oplevet, at der er kommet meget trafik på vejene – det er jo selvfølgelig et relativt begreb - men for os har det betydet en synlig forskel i det daglige trafikale liv.

Med hurtigfærgen er jeres målsætning, at der på sigt kommer en stigning i antallet af beboere til kommunen – hvordan er I gearret til det, hvis I har problemer med at følge med i turistsæsonen?

- Det er en af de ting, vi arbejder på at udvikle. Heldigvis er det nogle ret konkrete og relativt billige omstændigheder, som vi har været udfordret på. Taget Samsøs størrelse og Nordby og Ballens placering i betragtning, så har vi en udfordring med at få den trafikale logistik til at gå op. Vores offentlige transport er ikke helt gearret til en stor stigning i antallet af trafikanter, og det arbejder vi på. Helt konkret har vi netop sendt et forslag i høring om at satse udelukkende på telebuskørsel, som vi indtil videre har afprøvet i weekenderne. Derudover afsætter vi midler til bedre oversigtsforhold, rundkørsler, parkeringsforhold og bilfri områder, som vil løse en del af udfordringerne.

Nu forventes hurtigfærgen at komme i vandet til næste år, men hvordan har I hidtil arbejdet for at knække den nedadgående befolkningskurve?

- Vi har blandt andet afskaffet bopælspligten på Samsø, der har betydet, at omkring 600 helårshuse har fået lov til at stå som fritidshuse og undgået forfald. Det har betydet rigtig meget for det samlede indtryk og bybillede, og det er en beslutning, vi er rigtig glade for. Som det ser ud nu, er det dog et stigende problem at finde en bolig på Samsø, og hvis vi satser på at lokke endnu flere beboere til øen, må vi tage beslutningen om bopælspligten op til revision. Derudover har vi fået fibernet til hele øen, og det er især en fordel for vores iværksættere, der nyder godt af den gode forbindelse. I 2017 fik vi en femteplads over de kommuner med flest iværksættere målt pr. indbygger, og det er vores forhåbning, at endnu flere får øjnene op for iværksættermulighederne på Samsø.

Hvad kan andre kommuner lære af jeres landdistriktsarbejde?

- Under arbejdet med landdistriktsudvikling kommer en erkendelse af, at ingen landdistrikter er ens. Det er især tydeligt, når man har med ø-udvikling at gøre. Vi har et stærkt netværk med blandt andre Fanø, Læsø, Ærø og Langeland, men selv i det selskab, har vi vidt forskellige udgangspunkter. For os er det vores areal, der er afgørende – vi har langt fra den ene ende af øen til den anden, så vores kollektive trafik er markant anderledes. Derfor kan vi ikke altid overtage de andre ø-kommuners erfaringer i vores arbejde. Dermed ikke sagt, at vi ikke er i tæt samråd omkring de tiltag, vi kan bruge hinanden i. Det gælder både som sparringspartnere i forhold til afskaffelse af bopælspligt og i reelle samarbejder, herunder brugen af reservefærger og lignende. Det kræver, at vi går sammen, hvis vi skal gøre os forhåbninger om at følge vores drøm om at gøre Samsø endnu mere miljøbevidst og gøre det muligt eksempelvis at køre i elbil på øen. Vi vil gerne lade flere private opstille solceller og lignende. Vi har mange ting, vi drømmer om at kunne udvikle på, og det er klart, at erfaringer fra øer såvel som faste landdistrikter kan være med til at give os de muligheder. Det giver lidt sig selv, at der hviler et pres på den nye hurtigfærge, for den skal sætte det hele i værk.

#viudviklerpålandet

Rundt om i landet skaber LAG- og FLAG-midlerne både lokalt forankret erhvervsudvikling og lokale arbejdspladser til gavn for de danske landdistrikter.

I denne serie fortæller Landdistrikternes Fællesråd historier fra hele landet, hvor de lokale aktionsgrupper har gjort en forskel.

Gedsted Mejeri:

Gedsted Mejeri fik LAG-støtte på et afgørende tidspunkt

Gedsted Mejeri er drevet frem af hårdt arbejde, blåskimmelost og en god portion støtte fra den lokale aktionsgruppe. Læs med i Landdistrikternes Fællesråds nye serie, der sætter fokus på landdistrikternes uundværlige LAGere og FLAGere.

I nordjyske Vesthimmerland ligger den lille landsby Gedsted, der er indehaver af sit helt eget mejeri; Gedsted Mejeri. Her er syv ansatte til én eneste kunde, Thise, og mejeriet trives i bedste velgående takket være hårdt arbejde, en donation LAG-midler og en helt særlig blåskimmelost. Og det var faktisk med blåskimmelosten, det hele startede, fortæller ejer af Gedsted Mejeri, Lars Rosa-Stisen, der selv blev en del af eventyret ved et tilfælde.

Tilbage i 1997 var Lars Rosa-Stisen fuldtids slagter og selvstændig med slagtehus – dog uden at kunne leve af det. En dag så han et jobopslag, der syntes skræddersyet til en slagter med eget slagtehus. Den daværende ejer af Gedsted Mejeri, Per Kristensen, søgte en medarbejder til en stilling med en tredages arbejdsuge.

- Så tænkte jeg, at et halvtidsjob ville være genialt. Det viste sig bare, at der var tale om en fuldtidsstilling - det var fra fem morgen til fem aften tre gange om ugen, forklarer Lars Rosa-Stisen om starten på sit nye arbejdsliv. For han tog imod jobbet alligevel:

- Og så er jeg aldrig kommet herfra igen.

En helt særlig blåskimmel

Gedsted mejeri laver blåskimmelost og at valget faldt på den blå skimmelost, giver lidt sig selv. - Man kan ikke lave andet, når først man gør det, forklarer Lars Rosa-Stisen med henvisning til den skimmel, der spredt sig overalt og sætter sig i både mælk og smør, hvis man forsøger at udvinde det fra samme sted. Af den grund holder mange sig fra produktion af skimmelost, hvilket tillod Gedsted Mejeri at blive særligt gode til den disciplin.

Det lille mejeri er faktisk så god til at producere den blå ost, at de klarer sig fremragende på trods af, de kun har én eneste kunde – kunden hedder nemlig Thise Mejeri. Det velkendte danske eksportmejeri omsatte i 2018 for 1.035 mio. kroner på markeder i Sverige, Finland, Tyskland, Holland, Belgien, Kina og USA. Og Thise er et nøgleord i virksomheden, fortæller Lars Rosa-Stisen:

- Vi har kun én kunde og sådan har det været siden starten af 2000.

Den daværende ejer Per Kristensen og hustruen Gerda Kristensen startede mejeriet op i 1984, men gik i 1988 sammen med Grindsted Mejeri om at satse på økologiske produkter, som lige var begyndt at vinde frem. Opstarten var svær, men da Thise omkring år 2000 overtog bygningerne og produktionen af Grindsted Mejeri, blev Thise og Gedsted enige om at indlede et tæt samarbejde. Sidenhen har Gedsted Mejeri haft gavn af den stærke brandværdi fra Thise, og

omvendt vinder Thise på at bruge skimmelosten fra Gedsted til at komme ind på nye eksportmarkeder. Selv en smule af den blå skimmelost bliver solgt til Japan og USA, fortæller Lars Rosa-Stisen.

Reddet af LAG-midlerne

En dag ville Per Kristensen diskutere noget vigtigt med Lars Rosa-Stisen. Mejeriets ejer tilbød ham at købe sig ind i mejeriet, mens der var planer om at udbygge og udvide produktionen af skimmelosten, som Thise efterspurgte. Så kunne et generationsskifte lige så godt følge med, ræsonnerede han. Men kreditforeningen ville ikke låne så mange penge til Gedsted Mejeri, at både generationsskiftet, tilbygningen og udvidelsen af maskinerne kunne forløses. Der var ellers ikke en finger at sætte på virksomhedens budgetter. Alligevel trak kreditforeningen deres aftale tilbage, og så stod det succesfulde mejeri med sin prominente kunde og store produktefterspørgsel i en meget svær situation.

Tilfældigvis hørte Lars Rosa-Stisen om LAG-midlerne under et morgenmøde i en anden virksomhed. I 2008 sendte Gedsted Mejeri en ansøgning til LAG-puljen under LAG-Jammerbugt-Vesthimmerland og lidt senere kom der svar retur. Et yderst generøst støttebeløb blev tildelt det lille mejeri i Gedsted med den fremragende skimmelost.

300 tons skimmelost

Gedsted Mejeri modtog 500.000 kroner fra LAG-puljen øremærket 'Udbygning af produktionskapacitet.'

- Det var LAG-midlerne der reddede os, konstaterer Lars Rosa-Stisen:

- Det første år jeg kom med, endte vi ud i et rent 0. Ellers var vi da gået i minus.

Produktionsmæssigt gik mejeriet fra at kunne producere 150 tons til at kunne lave 300 tons skimmelost. Altså en fordobling af produktionskapaciteten og mejeriets overlevelse, ikke mindst.

- Det var et meget pænt beløb, forklarer landdistriktskoordinator fra LAG-Jammerbugt-Vesthimmerland, Peter Bach Frederiksen om donationen på 500.000 kroner, som han var med til at tildele. Beløb i den størrelsesorden er sjældne, men at Gedsted skulle beholde deres mejeri og arbejdspladser, var vigtigt for lokalsamfundet, fortæller Peter Bach Frederiksen:

- Der er mange ting i sådan en virksomhed, der gør, at vi prioriterer det højt. Arbejdspladser og produktion er én ting, men hele et lokalsamfunds DNA kan være forbundet i en virksomhed med lokal arbejdskraft, og derfor ser vi meget nødt, at de lukker, lyder det fra landdistriktskoordinatoren.

I de følgende år steg omsætningen støt, men Lars Rosa-Stisen lægger ikke skjul på, at det stadig var nogle svære år, hvor overskuddet kom langsomt og ikke gav noget til hverken udbetaling af aktierne eller en lønforhøjelse til ejeren, der stadig fik mejeristløn trods de mange timer i mejerihallen som ejer. Men op i gear kom de trods alt, og dermed opstod et ønske om at udvide endnu engang.

Det skete i 2015. En ny maskine til pakning og endnu en tilbygning var på tegnebrættet. LAG-Jammerbugt-Vesthimmerland luftede muligheden for at støtte maskindelen, der ville lette meget af det manuelle arbejde for medarbejderne. I juni 2015 fik Gedsted Mejeri bevilget 300.000 kroner til projektet. Midlerne finansierede en del af en ny pakkemaskine, som medvirkede, at virksomheden igen kunne udvikle sig og følge med efterspørgslen fra Thise.

Tilbagebetaling i italiensk is og lokale delikatesser

I dag, 131 år siden mejeriets etablering, arbejder 7 fuldtidsansatte og »en del løsarbejdere« på Gedsted Mejeri. For godt 3 år siden købte en af medarbejderne, Mike Andersen, sig ind i mejeriet, så de nu er de to om at klare de mange opgaver, fortæller Lars Rosa-Stisen. Og dem er der en del af:

- Det er sådan noget, jeg slet ikke skal begynde at regne på – det er mange timer, rigtig mange timers arbejde, griner han.

De fleste af medarbejderne kommer fra lokalsamfundet og med en del års anciennitet på bagen – og det er ikke tilfældigt:

- Det er med at have og bruge arbejdskraft, man kan regne med - og der er det lokale en kæmpe styrke. Har jeg brug for en elektriker, så tager han telefonen, lige meget om jeg ringer klokken fem om morgenen eller klokken ti om aftenen, for han ved, det er vigtigt, fortæller Lars Rosa-Stisen og fortsætter:

- Så vi støtter det lokale, om vi så bygger til eller skal hverve arbejdskraft.

For det gik godt i det lille mejeri - og det blev det ved med. Og så kom lysten til at give lidt tilbage til lokalsamfundet. I det tilstødende lokale til Gedsted Mejeri åbnede Den Gamle Foderstof sidste år. Drevet af Pernille Rosa-Stisen, Mike Andersen og Lars Rosa-Stisen selv, serverer de alskens lokale lækkerier til alle, der har lyst til at smage.

Blåskimmelosten er selvfølgelig en del af sortimentet, men derudover byder de gæster på hjemmelavet italiensk is, delikatesser af den ene og den anden slags, arrangerer koncerter, agerer samlingspunkt og meget andet. Caféen er mindst lige så hård at få til at køre finansielt, som mejeriet var det i sin tid. Drømmen er, at det skal kunne køre rundt - ikke mere end det.

- Og så trænger jeg vist også til en pause, skal vi sige det sådan, lyder det fra Lars Rosa-Stisen til spørgsmålet om, hvad der er i støbeskeen for tiden. Indtil han kommer i tanke om, at den pause vist alligevel må udsættes på ubestemt tid:

- Faktisk presser Thise på for, at vi begynder at udvinde mere fra vores økologiske valleprodukt. Økologisk valleprotein er i høj kurs, og det kræver igen en rumforandring og udskiftning af noget teknik. Så det er nok næste projekt, lyder svaret, inden han grinende tilføjer:

- Men det går vi også først i gang med på tirsdag.

Holy Bean:

I princippet kunne vi ligge hvor som helst, men det er her, vi får opbakning og her, vi hører til

I vestfynske Aarup ligger kafferisteriet Holy Bean, der tager kaffeoplevelsen til nye højder. Med fokus på kvalitet, rene naturlige råvarer og godt håndværk har de gjort indhug på både det fynske og nationale marked med deres lysristede kaffe. Noget, de ikke kunne have gjort uden støtte fra LAG.

Kaffe kan være en videnskab. Et spørgsmål om socialt ansvar. En nøje udvalgt bønne dyrket nænsomt og nøje af en bonde i Honduras. Det er sådan, Sine Klejs Gren har det med kaffe. Hun er ikke bare en kaffenørd. Faktisk er hun en af Danmarks eneste kvindelige certificerede kafferistere, har papir på sine fremragende sensoriske evner, og så har hun et kafferisteri lige midt i Danmarks vestfynske navle; landsbyen Aarup.

Holy Bean Coffee Roasters hedder risteriet, hvor kaffebønner bliver til en fantastisk velsmagende og bæredygtig kaffeoplevelse. Sammen med sin medejer og en lille håndfuld ansatte med sans for blandt andet marketing og salg, forhandler de kvalitetsgaranteret kaffe til gourmetrestauranter, caféer, specialforretninger, virksomheder og gennem webshop til private. At kaffen ikke bare er en hvilken som helst kaffe, sørger Sine Klejs Gren personligt for. Hun er uddannet indenfor SCA – Speciality Coffee Association og en stor del af hendes arbejde består i at kvalitetsbedømme kaffebønnerne.

- Vi sælger kaffe af den bedste kvalitet, og vi sikrer også, at vores bønder får den nødvendige betaling for, at kvaliteten kan leve op til vores krav. Når vi tænker kvalitet over pris, sikrer vi, at farmerne er i stand til at udvikle dem selv og deres virksomhed, levestandard og lokalsamfund, fortæller hun.

Holy Bean køber kaffe fra de kaffefarme, der betaler for oprettelsen af skoler, biblioteker eller sikrer tag over hovedet til de kvinder, der høster. For Sine Klejs Gren er bønnens vej til kaffekoppen ikke en tilfældighed. Hun har besøgt farme i seks af deres i alt ni kaffeleverende lande for at tjekke, at kvaliteten lever op til forventningerne, og at lønningerne bliver brugt på lokal udvikling. Samtidig er betalingen med til at sikre, at den fremtidige generation af farmere bliver oplært i de strenge krav til kvalitet og bæredygtig tankegang.

- Selvom vores kaffer ikke nødvendigvis har det økologiske certifikat, så er flere af vores kaffer dyrket økologisk. Men det bliver aldrig et spørgsmål om at vægte økologi over kvalitet, forsikrer Sine Klejs Gren.

For mange af farmerne handler produktionen dybest set om, at alt den kaffe, de høster, skal sælges. Som forbruger kan det derfor godt betale sig at se sig om, forklarer hun:

- Det er ligesom at have gode og dårlige æbler i høsten, tænker jeg. Dem, der er stødt og har orme, bliver formentligt brugt til andre sammenhænge, hvorimod de gode æbler bliver solgt i poser i supermarkederne til en højere pris. Vi sælger kun den allerbedste, bæredygtige kaffe fra vores risteri og betaler tilsvarende bønderne en højere kilopris til at udvikle deres virksomhed og levevilkår.

Helt bestemt tilfældigt kompagnoner

Kaffens kvalitet har heldigvis aldrig været til forhandling for ejerne af Holy Bean. Palle Bo Stærmosen er navnet på den nuværende medejer af kafferisteriet, men det var oprindeligt en helt andet Bo, der var med til at starte Holy Bean op i Aarup. Og den kollektion ligger der en sjov historie bag.

Sine Klejs Gren og den tidligere medejer Bo Haulund Nielsen besluttede sig i 2014 for, at de skulle drive et kafferisteri sammen. Det var på samme tid, de lærte hinanden at kende. Sine Klejs Gren var kendt i lokalsamfundet for sine evner som kafferister, og da hun luftede drømmen om at have sit eget for et par stamgæster, gav de hende nummeret på helikopterpiloten, Bo. Og sådan gik det til, at makkerparret blev matchet:

- Jeg havde bare fået at vide, at jeg skulle tage fat i ham, hvis jeg skulle starte op som selvstændig kafferister. Intet andet. Så det var meget tilfældigt, at vi to blev så gode kompagnoner, griner hun og fortsætter:

- Vi havde de samme ambitioner omkring kaffen; hvordan skal den smage, hvad er den spændende fortælling bag, hvordan kan man give gæsterne den bedste oplevelse, og hvordan vil vi allerhelst præsentere os selv. Men alt det lå faktisk lige til højrebænet.

Hun kalder mødet med Bo tilfældigt, men en ualmindelig god kombination. Sine Klejs Gren havde prøvet at drive et risteri før, men Bo var - ligesom de fleste mænd i kaffebranchen ifølge hende - ret god til IT og de tekniske udfordringer.

- Og det er jeg bare på ingen måde, siger hun og fortsætter:

- Jeg er god til alt det sensoriske og smagene, og så vidste jeg, hvordan man driver et risteri.

Fra de besluttede at forene deres kvalifikationer gik processen stærkt. De startede med at leje sig ind i et lillebitte lokale på 30 kvadratmeter, hvor de kunne riste bønnerne ved siden af en palle med forskellige kaffevarianter. Dernæst kunne de indregistrere sig som Holy Bean Aps.

- Så var vi ligesom i gang. Med det samme var vi ude og opsøge kunder, fik etableret webshoppen og alt det, der hørte med. Der var run på, forklarer hun.

Kvalitetskaffe som livsfilosofi

Mens flere og flere kaffedrikkere tog kvalitetsfilosofien til sig og duften af kaffe fra Holy Bean spredte sig, blev der mere at se til.

Mens Bo Haulund Nielsen måtte trække sig og fokusere på jobbet som helikopterpilot, kom en ny Bo ind i foretagendet. Nu i form af Palle Bo Stærmosen, der har erfaring som ejer af det familiedrevne drivhusfirma, Juliana. Efter at have videregivet firmaet til sin søn tiltrådte han som medejer i kaffeforetagendet.

Samtidigt skulle der nye maskiner til for at kunne følge med efterspørgslen, så tiden krævede både en udvidelse i mandskab og produktionsværktøj. Heldigvis kom LAG/FLANK til undsætning.

I 2017 ansøgte Holy Bean Coffee Roasters Aps om en bevilling fra LAG/FLANK til deres projekt. Bevillingen blev godkendt og retur fik Holy Bean 277.000 kroner. Udvidelsen har medført en mangedobling af produktionskapaciteten, ligesom omsætningen er fordoblet.

- Så det er gået støt fremad med at få fat på markedet, bekræfter Sine Klejs Gren og uddyber:

- Vi er jo med til at udfordre den gængse forståelse af, hvad en »rigtig« kaffesmag skal være. Vi rister vores kaffe nænsomt og ud fra en klar vision om, hvordan kafferne skal smage, afhængigt af blandt andet deres oprindelse og forarbejdning. Det handler dybest set om at smage på kaffens komplekse univers og frembringe så mange som muligt af aromastofferne i kaffen. Men det falder godt i manges smagsløg, tilføjer hun.

Den lokale støtte er guld værd

Kombinationen faldt i god jord på Fyn, også selvom det var en ny måde at riste kaffe på. I dag stikker de lokale tit hovedet ind og køber en pose med hjem, men idet størstedelen af salget er til caféer og restauranter, er det indtil videre mest på den anden side af broerne, at Holy Bean er fast inventar på menukortet.

Kafferisteriet sørger dog for at have poser stående fremme, når de holder åbent hver den første lørdag i måneden. Foruden risteriet og de store produktionsmaskiner er der i lokalerne plads til et showroom, hvor Sine Klejs Gren deler ud af sin viden om kaffebrygning til firmaer og private, hvor der endda også er mulighed for at deltage i en kaffesmagning. De lejede lokaler i Aarup passer alt i alt rigtig godt til Holy Bean, mener Sine Klejs Gren.

- I princippet kunne vi være placeret hvor som helst. Det, vi gør, kunne gøres alle steder. Men der er slet ikke nogen tvivl om, at det er her, vi skal være. Her har vi en tilknytning og lokal opbakning. Så er det her, vi hører til.

FAKTA: De Lokale Aktionsgrupper (LAG)

- Lokale Aktionsgrupper (LAG) er lokalt forankrede foreninger, der arbejder for at skabe udvikling og innovation i danske lokalsamfund.
- Der er i alt 26 lokale aktionsgrupper i Danmark, hvoraf syv er integrerede FLAG.

Økonomi:

Udvikling i aktiviteter og økonomiske forhold

Landdistrikternes Fællesråd arbejder målrettet for at styrke organisationen ved at sikre en solid økonomi. I de senere år har Landdistrikternes Fællesråd udviklet sig hurtigt. Flere medlemmer, større indsats og en højere grad af involvering i projekter rundt i hele Danmark har bl.a. betydet flere ansatte og et generelt højere udgiftsniveau. Udvikling og økonomi skal gå hånd i hånd. Derfor finder ledelsen ikke resultatet for 2019 tilfredsstillende, da en række faktorer beklageligvis har betydet et større underskud.

Resultatet er bl.a. præget af, at en større del af fællesrådets indtægter hviler på bevillinger fra Erhvervsstyrelsen som led i årlige mål- og resultatplaner. I 2019 var der en begrundet forventning om en rammeforøgelse, som ikke blev udmøntet. Den manglende rammeforøgelse fra Erhvervsstyrelsen betyder, at der i forhold til budgettet udestår en større forventet indtægt, der først sent i året blev afslået. På den baggrund har der været disponeret omkostninger, hvortil den forventede indtægt således ikke blev realiseret.

Herudover har der været en periodiseringsfejl, tilbage fra regnskabsåret 2018. Periodiseringsfejlen bevirker, at resultatet for 2018 var for højt, og at 2019 berigtiger for fejlen ved at ende med et tilsvarende dårligere resultat.

Herudover er årsregnskabet for 2019 påvirket af en større lønsumsafgift end forventet.

Resultatopgørelse 1. januar – 31. december

	2019	2018
Nettoomsætning	6.486.339	4.386.943
Projektomkostninger	-2.126.361	-881.060
Ejendomsomkostninger	-182.843	-98.619
Eksterne omkostninger	-1.080.252	-716.147
Bruttoresultat	3.096.883	2.691.117
Personaleomkostninger	-3.421.279	-2.561.337
Resultat før finansielle poster	-324.396	129.780
Finansielle indtægter	101	300
Finansielle omkostninger	-6.916	-1.937
Årets resultat	-347.352	128.143
Forslag til resultat disponering	-347.352	128.143
Overført resultat	-347.352	128.143

Balance 1. januar – 31. december

	2019	2018
Aktiver		
Materielle anlægsaktiver	48.452	0
Finansielle anlægsaktiver	30.780	0
Anlægsaktiver i alt	79.232	0
Tilgodehavender	827.427	412.517
Likvide beholdninger	1.793	74.281
Omsætningsaktiver i alt	829.220	486.798
Aktiver i alt	908.452	486.798
Passiver		
Egenkapital	-495.511	-148.159
Langfristede gæld	66.060	0
Kortfristede gæld	1.337.903	634.957
Gældsforpligtelse	1.403.963	634.957
Passiver i alt	908.452	486.798

Fotos:

Tak for lån af fotos til:
Landbrug & Fødevarer,
Spor i Landskabet,
Danish Crown, Friskolerne og
Guldborgsund Kommune

Forside:
Spor i Landskabet

Side 10-11:
Guldborgsund Kommune,
Ingrid Riis Hovgaard

Side 14-15:
Spor i Landskabet

Side 18:
Guldborgsund Kommune,
Ingrid Riis Hovgaard

Side 20:
Danish Crown

Side 28:
Guldborgsund Kommune,
Patrick Kirkby

Side 32:
Andreas Beck

Side 35:
Mette Johnsen

Side 37:
Friskolerne,
Sophia Juliane Lydolph

Side 41:
Fynsland

Side 43:
Ringkøbing Skjern Kommune

Side 44-45:
Friskolerne,
Charlotte Dahl

Side 51:
Svendborg Kommune,
Knud Mortensen

Side 55:
Guldborgsund Kommune,
Patrick Kirkby

Side 57:
Guldborgsund Kommune,
Ingrid Riis Hovgaard

Side 62-63:
Holy Bean

Side 64:
Gedsted Mejeri

Side 68:
Holy Bean

Side 74-75:
Spor i Landskabet

Bagside:
Spor i Landskabet

Landdistrikternes Fællesråd
Rådhusgade 100
8300 Odder
Tlf. 61 31 36 36
E-mail: mail@landdistrikterne.dk

Videncenter for Landdistrikter
Tybovej 2
6040 Egtved
E-mail: videncenter@landdistrikterne.dk

**LANDDISTRIKTERNES
FÆLLES RÅD**